

TALLINNA TEHNIKAÜLIKOOL

Majandusteaduskond

Majandusarvestuse instituut

Juhtimisarvestuse õppetool

Asti Ploom

**KASSAPÕHINE ANALÜÜS KUI ÜKS VÕIMALUS
ETTEVÕTTE FINANTSTULEMUSTE HINDAMISEL**

Magistritöö

Juhendaja: professor Jaan Alver

Tallinn 2016

Olen koostanud töö iseseisvalt.

Töö koostamisel kasutatud kõikidele teiste autorite töödele, olulistele seisukohtadele ja andmetele on viidatud.

Asti Ploom

(allkiri, kuupäev)

Üliõpilase kood: 144387TARM

Üliõpilase e-posti aadress: asti.ploom@gmail.com

Juhendaja professor Jaan Alver:

Töö vastab magistritööle esitatud nõuetele

.....

(allkiri, kuupäev)

Kaitsmiskomisjoni esimees:

Lubatud kaitsmisele

.....

(ametikoht, nimi, allkiri, kuupäev)

SISUKORD

LÜHENDITE LOETELU.....	4
ABSTRAKT	5
SISSEJUHATUS	6
1. KASSAPÕHISE ANALÜÜSI TEOREETILISED ALUSED	9
1.1 Tekke- ja kassapõhine arvestus.....	9
1.2 Tekke- ja kassapõhine analüüs.....	11
1.3 Kassapõhise aruandluse ja analüüsi olulisus.....	16
1.4 Kassapõhise analüüsi aluseks olev rahakäibe aruanne	21
1.4.1 Rahakäibe aruande ajalugu.....	21
1.4.2 Rahakäibe aruande struktuur	23
2. KASSAPÕHISE ANALÜÜSI RAKENDAMINE.....	30
2.1 Rahakäibe aruande struktuurianalüüs	30
2.2 Rahakäibe aruande suhtarvud	34
2.2.1 Kassapõhised likviidsussuhtarvud.....	34
2.2.2 Kassapõhised kasumlikkuse suhtarvud	38
2.2.3 Kassapõhised toimimissuhtarvud.....	40
2.2.4 Kassapõhised rentablussuhtarvud.....	41
2.3 Kassapõhise analüüsi rakendamisvõimalusi	43
3. METOODIKA, TULEMUSED JA JÄRELDUSED	47
3.1 Uurimustöö metoodika.....	47
3.2 Uuringus osalejate profiil.....	48
3.3 Uuringus osalenud ettevõtete profiil	52
3.4 Tekke- ja kassapõhise informatsiooni kasutamine uuringus osalenud ettevõtetes	56
KOKKUVÕTE	65
SUMMARY.....	68
VIIDATUD ALLIKAD	70
LISAD	75

Lisa 1. Küsimustik	75
--------------------------	----

LÜHENDITE LOETELU

CICA – *Canadian Institute of Chartered Accountants* (Kanada sertifitseeritud raamatupidajate kutseühing)

FASB – *Financial Accounting Standards Board* (Finantsaruannete Standardite Nõukogu)

IAS – *International Accounting Standards* (Rahvusvahelised raamatupidamisstandardid)

IASB – *International Accounting Standards Board* (Rahvusvaheline Raamatupidamisstandardite Nõukogu)

IASC – *International Accounting Standards Committee* (Rahvusvaheline Raamatupidamisstandardite Komitee)

IFRS – *International Financial Reporting Standards* (Rahvusvahelised finantsaruandlusstandardid)

RTJ – Raamatupidamise Toimkonna juhend

SEC – *U.S. Securities and Exchange Commission* (USA Väärtpaberi- ja Valuutakomisjon)

SFAS – *Statement of Financial Accounting Standards* (USA finantsaruandlusstandard)

SME IFRS – *Small and Medium-Sized Entities International Financial Reporting Standards* (Väikeste ja keskmise suurusega ettevõtete rahvusvaheline finantsaruandlusstandard)

US GAAP – *US Generally Accepted Accounting Principles* (USA hea raamatupidamistava)

ABSTRAKT

Töö pealkiri on: Kassapõhine analüüs kui üks võimalus ettevõtte finantstulemuste hindamisel

Magistritöö eesmärk oli koostada kompleksne kassapõhise analüüsi meetodika, tuginedes teiste autorite poolt avaldatud materjalidele. Kompleksne kassapõhise analüüsi meetodika hõlmab endas nii struktuurianalüüsi kui ka kassapõhiseid suhtarve.

Magistritöö autor tugines kompleksse kassapõhise analüüsi meetodika koostamisel kassapõhist analüüsi käsitlevale kirjandusele ning viis läbi asjakohase uuringu. Peamised täistekstiandmebaasid, mida autor kasutas, olid järgmised: DOAJ, EBSCOhost Web, Emerald Fulltext, JSTOR, ScienceDirect, Blackwell Reference Online ja Knovel. Uuringus osales 79 inimest – 17 inimest Tallinna Tehnikaülikooli täienduskoolituse raames ning 62 inimest uurimustarkvara *connect.ee* kaudu.

Esimesi märke kassapõhise analüüsi väärtuslikkusest võis näha juba 1960. aastatel. Kassapõhise analüüsi pioneeriks võib pidada Beaverit (1966), kes leidis, et kõige paremini ennustab ettevõtte pankrotti võlgade rahakate. Autori läbi viidud kassapõhise aruandluse ja analüüsi uuringus osalenutest 63% leidsid, et kassapõhise analüüsi tegemiseks puudub piisav informatsioon, ning 60% leidsid, et vaja oleks välja töötada kassapõhise analüüsi eestikeelne meetodika.

Võtmesõnad: rahakäibe aruanne, finantssuhtarv, finantsanalüüs, W. H. Beaver, kassapõhine analüüs

SISSEJUHATUS

Magistritöö teema aktuaalsus tuleneb asjaolust, et tänapäeval pööratakse peamiselt tähelepanu analüüsile, mis põhineb tekkepõhistel aruannetel. Raamatupidamisaruannetest kasutatakse analüüsimisel peamiselt bilanssi ja kasumiaruannet. Samas ettevõtte likviidsuse hindamisel tuleks kindlasti kasutada ka rahakäibe aruannet, mis annab täpsemat teavet selle kohta, kuidas on rahajääk muutunud sõltuvalt ettevõtte põhi-, investeerimis- ning finantseerimistegevusest. Ettevõtte probleemkohtade leidmiseks tuleb vajaduse korral teha muudatusi ning tulemusi hinnata kassapõhisest süsteemist lähtuvalt. Ettevõtte kasum võib olla suur, kuid raha ei ole. Finantsnäitajad võivad olla positiivsed, kuid võib tekkida olukord, kus arved jäävad tasumata ja kreditorid esitavad pankrotitaotluse. Teema aktuaalsuse tingib ka asjaolu, et rahakäibe aruanne ei ole alates 2017. aastast mikro- ja väikeettevõtetele enam kohustuslik (RTJ 2 paragrahv 34). Ettevõtte seisukohalt on see aruanne aga üks tähtsamaid.

Euroopa Komisjoni 5. oktoobri 2012. aasta pressiteates viidatakse probleemile, et igal aastal lõpetavad tuhanded väikesed ja keskmise suurusega ettevõtted tegevuse nõuete mitte laekumise tõttu (pankrot). Seega mõjutab õigeaegselt laekumata jäänud arved ettevõtte maksejõulisust ning suurendab ohtu sattuda makseraskustesse. (Let's stop ... 2012) Probleemi lahendus seisneb likviidse vara tagamises ning selleks on vaja teostada ettevõttes järjekindlat kassapõhist analüüsi. Tallinna Tehnikaülikoolis kaitstud magistritöös „Statement of Cash Flows: Issues in Cash Flow Reporting in Estonia” tõestatakse, et paljud ettevõtted ei kasuta analüüsimiseks kassapõhist aruandlust, kuna andmed selle tegemiseks on puudulikud ning tihti raskesti mõistetavad (Davis 2016).

Magistritöö eesmärk on koostada kompleksne kassapõhise analüüsi meetodika tuginedes teiste autorite poolt avaldatud materjalidele. Kompleksne kassapõhise analüüsi meetodika hõlmab endas nii struktuurianalüüsi kui ka kassapõhiseid suhtarve. Sellest uurimusest võiks kasu olla nii ettevõtte juhtkonnale, finantsanalüütikutele, raamatupidajatele kui ka finantsspetsialistidele, kes on huvitatud kassapõhise analüüsi rakendamisest ettevõtte finantstulemuste hindamisel.

Magistritöö eesmärgi saavutamiseks on töö autor seadnud järgmised uurimisülesanded:

1. töötada läbi kassapõhist analüüsi käsitlev teooria;
2. teha kindlaks kassapõhise analüüsi teostamiseks vajalikud peamised suhtarvud;
3. tõlgendada ja analüüsida suhtarve.

Töö koosneb kolmest peatükist. Esimeses peatükis antakse ülevaade kassapõhise analüüsi teoreetilistest aspektidest, tekke- ja kassapõhise analüüsi olemusest ja erinevusest ning kirjeldatakse tekke- ja kassapõhist arvestust. Samuti antakse ülevaade tekke- ja kassapõhise analüüsi ajaloost ning autoriteetsematest isikutest, kes on olnud tekke- ja kassapõhise analüüsi eestvedajad ja arendajad. Samuti käsitletakse kassapõhise analüüsi aluseks olevat rahakäibe aruannet. Seletatakse lahti rahakäibe aruande kolm osa: põhi-, investeerimis- ja finantseerimistegevus. Lisaks käsitletakse otse- ja kaudmeetodi rakendamise erinevusi ning seda, kuidas see võib mõjutada kassapõhist analüüsi.

Teises peatükis koostatakse kompleksne kassapõhise analüüsi meetodika tuginedes teiste autorite poolt avaldatud materjalidele. Keskendutakse teadusartiklitele ja trükistele, mis käsitlevad kassapõhist analüüsi. Esitatakse peamised suhtarvud kassapõhise analüüsi teostamiseks, käsitletakse selgitusi ning suuniseid suhtarvude tõlgendamisel ja rakendamisel. Kassapõhiste terminite nimetused on magistritöö autor valinud tuginedes professorite Jaan ja Lehte Alveri 2011. aastal ilmunud väljaannetele “Majandusarvestus ja rahandus: Leksikon I ja II”. Samuti kasutab töö autor J. Siegeli ja J. Shimi avaldatud raamatut, mis käsitleb rahakäibe aruandes esinevaid võimalikke probleeme koos nende tekkepõhjuste ning analüüsi, lahendamise- ja ennetamisvõimalustega.

Kolmandas peatükis keskendutakse meetodikale ning tehtud küsitluse tulemustele. Magistritöö autor kirjeldab magistritöö uurimisprotsessis kasutatavaid meetodeid, lähtudes Lembit Õunapuu 2014. aastal ilmunud raamatust „Kvalitatiivne ja kvantitatiivne uurimisviis sotsiaalteadustes”. Samuti tutvustatakse küsimustiku koostamise põhimõtteid, edastamis- ja analüüsimisviise. Analüüsitakse küsitluse tulemusi ning tehakse järeldused. Töö autor rõhutab peamisi tähelepanekuid ning teeb ettepanekuid olukorra parendamiseks.

Oma töös kasutab autor termini „*statement of cash flows*” tõlkena „rahakäibe aruanne”, mitte „rahavoogude aruanne”, kuna „rahakäibe aruanne” on sisult täpsem. Terminit „rahavoogude aruanne” kasutatakse raamatupidamise seaduses, Raamatupidamise Toimkonna juhendites, väikese ja keskmise suurusega ettevõtete rahvusvahelises finantsaruandlusstandardis, rahvusvahelistes raamatupidamisstandardites ning sellest johtuvalt

ka igapäevases kontekstis. Selle tingib asjaolu, et kasutatavad terminid on üldjuhul toortõlked inglise keelest, ilma et mõistete sisule pöörataks tähelepanu. Otsetõlgete kasutamine on järjest populaarsem (Toots, Alver 2008: 3) ning iseloomustab kontinentaalset mudelit, mille kohaselt on majandusarvestuse üks põhimõtte, et vorm on sisust olulisem.

Magistritöö autor soovib avaldada tänu oma perekonnale ja sõpradele, kes on olnud toeks magistritöö valmimisel. Veel soovib autor tänada oma tööandjat mõistva suhtumise ja vastutulelikkuse eest. Eriline tänu kuulub käesoleva magistritöö juhendajale professor Jaan Alverile, kelle panus magistritöö juhendamisel on olnud märkimisväärne tänu asjakohastele kommentaaridele, tähelepanekutele ning märkustele.

1. KASSAPÕHISE ANALÜÜSI TEOREETILISED ALUSED

1.1 Tekke- ja kassapõhine arvestus

Iga majandusüksuse kohustus on oma tehingud registreerida. Ülevaate nendest tehingutest saab ettevõtte kahe erineva raamatupidamisviisi abil: tekke- või kassapõhine arvestus. Samas on teada, et need viisid viivad erinevate tulemiteni. (Steve 1999) Esimesi ilminguid tekkepõhisest arvestusest võis näha juba XVI. sajandil (Alver, J., Alver, L. 2011b: 477).

Suurema käibega ettevõtted kasutavad tekkepõhist arvestust, mille metoodika annab täpsema ülevaate ettevõtte kõikidest majandustehingutest (Steve 1999). Väiksemate ettevõtete puhul peetakse tulude ja kulude arvestust alles hetkel, kui realselt on toimunud raha liikumine, ja seetõttu kasutavad väikesed ettevõtted tihti kassapõhist arvestust (Zarandi *et al* 2013). Raamatupidamise seaduse § 5 lõike 3 alusel peavad ettevõtted raamatupidamises kasutama tekkepõhist arvestusviisi. Lisaks annab raamatupidamise seaduse § 43 lõige 1 õiguse kassapõhise arvestuse rakendamiseks vaid füüsilisest isikust ettevõtjatele. Samas antakse neile valikuvõimalus – vajaduse korral kasutada tekkepõhist arvestust. (Raamatupidamise seadus 2002)

Tekkepõhise arvestuse definitsiooni kajastavad raamatupidamise seadus, suur IFRS ja SME IFRS. Kassapõhise arvestuse definitsiooni käsitleb vaid raamatupidamise seaduse § 5 lõige 1, mille kohaselt registreeritakse majandustehingud hetkel, mil realselt toimub raha liikumine. Tekkepõhise arvestuse mõistet käsitleb raamatupidamise seaduse § 5 lõige 2, mis sätestab majandustehingute kohe registreerimise kohustuse. Samas ei pruugi tehinguga kaasneda raha laekumine või väljamaksete tegemine. (Ibid.) Kahe arvestusviisi võrdlus tehingute registreerimisprotsessis on esitatud tabelis 1.1. Suure IFRSi ning SME IFRSi tarvis on välja töötatud ühtsed definitsioonid ja hindamiskriteeriumid raamatupidamistehingute teostamiseks ning nendest tuleb tekkepõhise arvestuse pidamisel lähtuda. (IAS 1 paragrahv 28, SME IFRS paragrahv 2.36).

Asjakohase teabe saamiseks tuleb osata analüüsida kahe eelneva arvestusviisi abil saadud tulemusi. Kassapõhine arvestus annab ülevaate ettevõtte rahalise seisuga hetkeolukorrast ning seega saab selle alusel analüüsida, kas lähituleviku investeeringud on võimalikud. Tekkepõhine arvestus võimaldab kõrvutada kindla perioodi näitajad ning seega saab ettevõtte nende näitajate põhjal välistada negatiivse käibekapitali tekkimist. (Steve 1999)

Tabel 1.1. Tekke- ja kassapõhise arvestuse erinevus

Tehing	Tekkepõhine arvestus	Kassapõhine arvestus
Ettevõtte teostab krediitmüüki summas 200 eurot.	toimub tehingu registreerimine – müügitulu ning nõue ostjate vastu suureneb summas 200 eurot.	tehingu registreerimist ei toimu.
Ettevõttele laekub eelnevalt esitatud nõue summas 200 eurot.	kajastatakse tehingu toimumine ehk aktiva (raha) suurenemine ning aktiva (nõuded ostjate vastu) samaaegne vähenemine.	toimub tehingu registreerimine, mille tulemusena bilansi aktiva (raha) ja passiva (aruandeaasta kasum) suurenevad.

Allikas: Autori koostatud

Magistritöö autori arvates on nii kassa- kui ka tekkepõhise arvestuse olemasolu vajalik, kuna need võimaldavad füüsilisest isikust ettevõtjal kasutada just talle sobilikku arvestusviisi. Kassapõhise arvestuse lihtsam meetodika annab võimaluse kiirelt ja tulemuslikult finantsarvestust teostada. Suuremate ettevõtete puhul ei õigustaks selline meetod ennast sellepärast, et täitmata jääksid raamatupidamise põhieesmärgid, milleks on nõue tagada ettevõtete majandusnäitajatest objektiivne, võrreldav, oluline ja aktuaalne ülevaade. Sama seisukohta rõhutavad ka Jaan ja Lehte Alver (2011a: 505), kes märgivad, et äriühingul ei ole lubatud kassapõhist arvestust rakendada tänu meetodi lihtsuse pärast, kuna selle tõttu ei ole võimalik saada majandusüksuse finantsseisundi ning kasumi kohta tõest ja ausat (*true and fair view*) ülevaadet. Kassapõhise meetodi puhul kasutatakse majandustehingute registreerimisel vaid ühte lähenemist, milleks on raha liikumine ning see ei võimalda ettevõtetel saada üksikasjalikke andmeid raha laekumistele ja väljamaksetele eelnevate sündmuste kohta.

1.2 Tekke- ja kassapõhine analüüs

Ettevõtte juhid on huvitatud eelkõige ettevõtte jätkusuutlikkusest ning edust. Seega on finantsanalüüsi üks eesmärke anda vastused järgmistele küsimustele (Alver, Reinberg 2002: 299–300).

- Kui hästi/halvasti äri edeneb?
- Millised on firma tugevad/nõrgad küljed?
- Milline on firma seisund antud tootmisharus?
- Kui maksevõimeline on firma?
- Kas firma teenib piisavalt kasumit?
- Kas firma jätkab oma tegevust ka tulevikus?

Finantsaruannete analüüsimiseks on mitu võimalust. Kaks levinumat analüüsimeetodit on suhtarvu- ja trendianalüüs. Kui suhtarvuanalüüs toob välja finantsnäitajate omavahelised seosed, siis trendianalüüsi tehes saame näha oluliste näitajate muutumist. Mõlema analüüsimeetodi eelduseks on mitme perioodi finantsnäitajad, kuigi suhtarvuanalüüsi saab teha ka ühe perioodi näitajate põhjal. Finantsanalüüsi alusena kasutatakse põhiliselt suhtarvuanalüüsi. Suhtarvud klassifitseeritakse viide liiki, mille alusel saab võrrelda ettevõtte eelnevate majandusaastate näitajaid ja samas prognoosida tulevast eeldatavat finantsseisundit. Eelpool mainitud viis suhtarvuanalüüsi liiki on järgmised (Alver, Reinberg 2002: 303–307):

- likviidsussuhtarvud (lühiajalise võlgnevuse kattekordajad);
- kapitali struktuuri näitajad;
- toimimissuhtarvud;
- rentablussuhtarvud;
- aktsiate väärtusnäitajad.

Paavo Siimann (2009) on viidanud artiklis „Finantsaruannete analüüsimise arengust enne teist maailmasõda” Roy Anderson Foulke raamatule „Practical Financial Statement Analysis”, kus märgitakse finantsanalüüsi kodumaaks USA-d ning umbkaudseks algusajaks 19. sajandit, mil ettevõtlussektor kasvas tänu tööstuse jõulisele arengule. See viis omakorda vajaduseni kaasata ettevõtlusesse lisafinantseeringuid võõrkapitali näol. Raha sai laenata pankadest, kuid laenu saamiseks tuli ettevõtetel alates 1870. aastast tõestada pankadele oma maksevõimet ja jätkusuutlikkust. Samas artiklis viitab Siimann ka John Nicholas Myeri trükisele „Financial Statement Analysis”, milles Myer toob 1890. aastad välja kui suhtarvude

arengu ja suhtarvuanalüüsi algusaja. Sellest alates liigitati ka varad ja kohustised lühi- ja pikaajalisteks, mida tehakse finantssektoris tänapäevani. Kõige rohkem levinud suhtarvuks oli lühiajaliste kohustiste kattekordaja, mis näitas, mitu korda ületab ettevõtte käibevara lühiajalisi kohustisi, ning selle põhjal sai ülevaate ettevõtte lühiajalisest maksevõimest. Seega peetakse lühiajaliste kohustiste kattekordajat kogu suhtarvuanalüüsi arengu aluseks.

Finantsaruannete analüüsi arengule on kaasa aidanud paljud asjatundjad, kuid teerajajaks peetakse James Cannonit, kes arendas välja uued suhtarvud, mille ta avalikustas 1905. aastal. Tema kümme suhtarvu aitasid oluliselt kaasa USA pankadele esitatud finantsaruannete täpsemale hindamisele, et välja selgitada finantseeringut vajava ettevõtte maksevõimet. See viis omakorda vajaduseni panna alus ühtsele suhtarvude hindamisele. (Horrigan 1968)

Siimann (2009) toob oma artiklis välja, et vajamineva mõõdupuu kinnistas 1917. aastal oma raamatus „Business Finance: A Practical Study of Financial Management in Private Business Concerns” William H. Lough finantsanalüüsi suhtarvude hindamiskriteeriumite näol. Nende kriteeriumite alusel hakati ühte valemit järgides arvutama erinevate ettevõtete suhtarvude väärtusi. Siimann märgib oma artiklis, et finantsmaailma tippanalüütik James Bliss on oluline isik, tänu kellele on meil võimalus kasutada seoseid bilansi ja kasumiaruande vahel. James Blissi 1923. aastal välja töötatud teooria muutis paljude inimeste suhtumist suhtarvude käsitlusse – ettevõtte maksevõime hindamisest sai kasumlik juhtimine.

Horrigan (1968) kirjeldas oma artiklis Alexander Walli 1919. aastal tehtud uuringut, mille tulemusena Wall leidis, et olenevalt ettevõtete tegevusvaldkonnast ning tegevuskohast on finantsanalüüsi suhtarvude tulemused erinevad. Et hinnata saadud suhtarvude ning ettevõtte finantsseisundit objektiivselt, on vaja näha laiemat pilti ning arvesse võtta nii ettevõttesiseseid kui ka -väliseid põhjuseid – nii füüsilisi, poliitilisi ja keskkonnaga seotuid kui vajaduse korral ka ootamatuid mõjutajaid (Sihler *et al* 2004: 49).

Tulemus võib olla meie jaoks eksitav, kui vaatame kõiki ettevõtteid sarnase pilguga ning ei mõtle, mis saadud suhtarvu väärtuse taga peitub (Blackstaff 2012: 208). Samuti rõhutavad Haldma *et al* raamatus „Aastaruande analüüs ja ettevõttesisene aruandlussüsteem” (2003: 21), et ebakorrektn oleks kasutada ühe riigi ettevõtete majandusnäitajaid teise riigi ettevõtte analüüsimisel. Magistritöö autori arvates tuleb sellise järelduse tegemisel võtta arvesse ka riikides kasutatavate raamatupidamise arvestusmudeli eripärasid, samas võib

võrrelda anglo-ameerika mudelit rakendatavate ettevõtete majandusnäitajate tulemusi IFRS-e rakendavate ettevõtete (näiteks USA ja Eesti) majandusnäitajatega, kuna raamatupidamismudelid on küllaltki sarnased. Võrrelda on aga raske ettevõtteid, kes rakendavad kontinentaalset ning anglo-ameerika mudelit (näiteks USA ja Saksamaa), kuna majandusarvestuse põhimõtted on erinevad. Anglo-ameerika mudel on orienteeritud tavaõigusele ning arenenud aktsiaturule, kontinentaalmodel seevastu põhineb Rooma õigusel ning vähearenenud aktsiaturul. Näitena võib esitada 1993. aastal aset leidnud sündmuse - ettevõtte *Daimler-Benz* soov oli pääseda USA väärtpaberibörsile. SEC seadis kõikidele mitte Ameerika ettevõtetele, kes soovisid USA väärtpaberibörsile pääseda kohustuse, esitada finantsaruanded tuginedes US GAAP põhimõtetele. Esitades Saksa GAAP (Saksa hea raamatupidamistava) alusel arvestatud puhaskasumi 602 miljonit (DEM) US GAAP alusel, muutus ettevõtte puhaskasum 1839 miljoni (DEM) suuruseks kahjumiks. (Radebaugh *et al* 1995) Nii suur erinevus oli selge näide sellest, kui oluliselt erinesid anglo-ameerika ja kontinentaalmodel. Magistritöö autor arvab, et erinevate riikide ettevõtete majandusnäitajaid saab võrrelda teiste riikide ettevõtete majandusnäitajatega, kuid tuleb arvesse võtta, et raamatupidamismudel oleks võrreldavatel riikidel sarnane.

Igal ettevõttel on erinevad probleemid, võimalused ja finantsstruktuur, mistõttu tuleb hoolikalt valida, milliste ettevõtetega võrdlust tehakse. Näiteks katse võrrelda ettevõtteid, mis tegutsevad ühes majandusharus, võib-olla ennatlik juba seetõttu, et paljud ettevõtted tegutsevad tegelikult mitmes valdkonnas (näiteks mõjutab toiduainete müük PepsiCo ettevõtte kasumit suuremal määral kui karastusjookide müük). Sarnaselt eelnevale näitele saab tuua suuri tootmissettevõtteid, mis tegelevad tütarettevõtete kaudu finantsteenustega ning mille finantsteenustest saadav tulu ületab nende tootmistegevusest saadava tulu. (Ruland) Ka Beaver (1996) märgib oma artiklis, et juba 1923. aastal avaldatud kirjanduses leidub näiteid selle kohta, et tegevusvaldkonda tuleks igal juhul suhtarvuanalüüsi puhul arvesse võtta. Seega tuleks hoolikalt järgida, millise tegevusvaldkonna näitajate põhjal ettevõtet analüüsitakse.

Edasine areng suhtarvude vallas toimus ägedate diskussioonide ja uuringute näol, mille tulemusel täiustus finantsanalüüs ning tõestati, et analüüs, mis põhineb suhtarvudel, on vajalik ja õigustab ennast (Ibid.). Horigani (1968) sõnul levis 1950. aastatel suhtarvuanalüüs üle maailma ning näitena võib tuua James Blissi teooria, mis võeti kasutusele ning mida hakati edasi arendama Inglismaal. Tulenevalt asjaolust, et rahakäibe aruannet ei oldud sel

perioodil veel välja töötatud, põhines suhtarvuanalüüs tekkepõhistel aruannetel – bilansil ja kasumiaruandel, mis on praegugi peamised analüüsi infoallikad.

Üks murettekitavam aspekt suhtarvuanalüüsi puhul oli Horrigan (1968) jaoks see, et ühtne teoreetiline raamistik oli välja töötamata. Küsitavaks muutus analüüsija pädevus suhtarvude rakendamisel ja tõlgendamisel. Horrigan leidis, et tulevikus on suhtarvuanalüüs nii tähtis, et seda tuleks edasi arendada ning täiustada, kuna see võimaldab suhteliselt kiiresti ja lihtsalt ettevõtet analüüsida. Eriti oluliseks pidas Horrigan suhtarvuanalüüsi olukordades, kus ressursid (nii inim- kui ka tehnoloogilised ressursid) on piiratud.

Kassapõhine analüüs tugineb rahakäibe aruandele. Carslaw ja Mills (1991) rõhutavad oma artiklis, et kassapõhise analüüsi suhtarvud ei ole kaugeltki uudne nähtus, pigem on selleks rahakäibe aruande kohustuslikus korras koostamine ning esitamine. Nad rõhutavad, et rahakäibe aruanne on väga informatiivne eelkõige ettevõtte finantstulemuste hindamiseks. Samas toovad Carslaw ja Mills välja, et kui rahakäibe aruanne on koostatud, informatsioon on kättesaadav ja kasulik, aga analüüsimiseks seda ei kasutata, on finantsanalüütikute tehtud analüüs poolik ning analüüsi aluseks olev teave puudulik. Kassapõhise informatsiooni olulisust on rõhutatud paljudes publikatsioonides. Hodgson ja Stevenson-Clarke (2000) on oma töös „Accounting Variables and Stock Returns: The Impact of Leverage” avaldanud, et üks oluline verstapost, mis kajastab rahakäibe aruandel põhinevaid suhtarve, on näiteks juba 1974. aastal avaldatud artikkel. Selles artiklis väidab Lee (1974), et tulu kohta arvestuse pidamine tekkepõhiste suhtarvude abil on palju ebaefektiivsem, kui kasutada selleks kassapõhiseid suhtarve.

Kassapõhise aruandluse suhtarvude analüüsimine ning tõlgendamine on keerulisem seetõttu, et ühtseid kassapõhiseid suhtarve ettevõtte hindamiseks ei ole kokku lepitud. Seega võivad kaks analüütikut küll sisu poolest hinnata sama asja, kuid kasutada eri valemeid. (Gombola, Ketz 1983) Rahakäibe aruandel põhinevate suhtarvude tõelisest väärtusest saadi aru siis, kui USA-d tabas suur kriis: suur jaekaubandusfirma W. T. Grant Co. varises kokku 02. oktoobril 1975. Traditsioonilised likviidsussuhtarvud ei paljastanud ettevõtte likviidsusprobleeme. (Mills, Yamamura 1998) Näiteks ettevõtte viimase 10 aasta jooksul oli lühiajalise kohustiste kattekordaja positiivne ja samuti oli ettevõtte kasumlik. Ettevõtte põhitegevuse rahakäive oli aga viimased 5 aastat negatiivne, mistõttu oli ettevõttel raskusi võlgade tagasimaksmisega. See näitab, et kuigi ettevõttel oli tekkepõhiselt kasum ei suutnud

see oma põhitegevusest raha teenida ehk kassapõhiselt oli ettevõtte kahjumis. (Alver, J., Alver, L. 2011b: 652)

Beaver on USA majandusteadlane, kes sündis 1941. aastal ning on valitud 1996. aastal Raamatupidamise Kuulsuse Halli 56. liikmeks. Beaverit (1966) võib pidada kassapõhise analüüsi pioneeriks, kes mõistis, kui oluline on ettevõtte põhitegevuse rahakäive ettevõtte hindamisel. Ta teostas analüüsi, mis sisaldas 30 tekke- ja kassapõhise suhtarvu seas nelja rahakäibe aruandel põhinevat suhtarvu ning mille tulemusena selgus, et kõige paremini saab ettevõtte maksejõuetuse kindlaks teha, kasutades rahakäibe aruandel põhinevaid suhtarve. (Beaver 1966) Uuringu läbiviimisel kasutas Beaver nii tegevuse lõpetanud kui ka jätkuvalt tegutsevate ettevõtete andmeid. Analüüs hõlmas viieaastast perioodi, mis eelnes pankrotistunud ettevõtete tegevuse lõpetamisele. Beaver pidi leidma uuringu läbiviimiseks ettevõtted, kelle finantsaruanded olid avalikult kättesaadavad. Ainuvõimalik lahendus oli selleks kasutada USA krediitdireitinguagentuuri Moody's ettevõtete registrit. Järgmise sammuna tuli Beaveril leida ettevõtted, kes olid aastatel 1954–1964 maksejõuetuks jäänud. Selleks et valida välja ettevõtted, kes olid maksejõuetuse tõttu pankrotistunud, tuli omakorda leida lisainformatsiooni. Lõpuks jäi sõelale 79 ettevõtet, kelle pankroti põhjustas maksejõuetus ning kelle finantsteave oli Beaverile kättesaadav. Ettevõtete valimi koostamisel tuli Beaveril hinnata ka nende tegevusvaldkonda ning vara suurust, milleks ta kasutas enne ettevõtete maksejõuetuks jäämise aastatele eelneva aastaaruande bilanssi. Selle alusel valis Beaver välja ettevõtted, kes olid jätkuvalt tegutsevad samas valdkonnas ning kellel oli samas suurusjärgus vara. Analüüsi tulemusel selgus, et kõige parem pankroti ennustamise suhtarv valitud ettevõtete puhul oli võlgade rahakate. (Beaver 1966)

Edasine areng rahakäibe aruandel põhinevate suhtarvude valdkonnas toimus paljude uurimistöde kaudu. Jooste (2007) nimetab kassapõhise analüüsi suhtarvude valdkonna arendajatena Giacomini, Mielket, Zellerit, Figlewiczit, Carlslawed, Millsi, Stankot, Rujoubi, Cooki, Hayd ja Yamamurat. Mainitud isikutel on oluline roll tervikliku kassapõhise analüüsi meetodika väljatöötamisel.

Tuginedes veel kord Olga Davise 2016. aasta magistritöö raames valminud uuringule, võib väita, et kassapõhise analüüsi kasutamine rahakäibe aruande põhjal on pigem Eesti kontekstis erand kui reegel, kuna teadmised ja kogemused rahakäibe aruande koostamisel on puudulikud ning info kättesaadavus riigikeeles vähene (Davis 2016).

Alver (1998) peab elementaarseks, et professionaalne raamatupidaja oskab koostada rahakäibe aruannet vastavalt väljatöötatud raamistikule, kuid veelgi olulisemaks peab ta selle eriala tippspetsialistide oskust tõlgendada ja rakendada rahakäibe andmeid. Et saada finantsseisundist ratsionaalsemat ülevaadet, oleks mõttekam kasutada siiski kõiki kolme finantsaruannet – bilanssi, kasumiaruannet ja rahakäibe aruannet (Alver, Reinberg 1997). Selle toob välja oma magistritöös ka Olga Davis (2016), kelle küsitluse tulemusena selgus, et ligi 80% vastajate arvamusel tuleks kasutada lisaks bilansile ning kasumiaruandele ka rahakäibe aruannet, et analüüsida ettevõtte raha kasutamise tulevikuvõimalusi.

Magistritöö autor, olles töötanud finantssektoris ning õppinud viis aastat majandusarvestust, on suhtarvuanalüüsiga kokku puutunud mitmel viisil: viinud läbi miniuuringu Lääne-Viru Rakenduskõrgkoolis teemal „OÜ X lühi- ja pikaajalise maksevõime analüüs” ning teostanud töökohal suhtarvuanalüüsi, et selgitada välja ettevõtte likviidsusprobleeme. Töö autor arvab eelnevatele teadmistele ja kogemustele tuginedes, et Eesti kontekstis on kassapõhise analüüsi kasutamine tagaplaanile jäänud tänu rahakäibe aruande suhteliselt lühikesele ajaloole ning vähesele propageerimisele. Ometi on vajadus kassapõhise analüüsi järele tõestatud olemas. Kassapõhiste suhtarvude olulisust on uuritud küllaltki põhjalikult ning enamasti on seda tehtud võrreldes neid tekkepõhiste suhtarvudega. Autori arvates on tekkepõhised suhtarvud olnud ajaloos olulised kassapõhiste suhtarvude loomisel ning viimaste olulisuse teadvustamisel suhtarvuanalüüsi läbiviimise puhul. Seega tuleks ettevõtetel analüüsi tegemisel juhendada juba ajaloos väljakujunenud tõdemusest, et tekke- ja kassapõhiste suhtarvude kooskasutamisel tekib positiivne sünergia.

1.3 Kassapõhise aruandluse ja analüüsi olulisus

Üksikasjalike andmete saamine kassapõhise analüüsi tegemisel võimaldab ettevõtetel tuvastada, millises tegevusvaldkonnas on positiivne ning millises negatiivne rahakäibe. Sellise informatsiooni otstarbekas kasutamine aitab juhtkonnal analüüsida ettevõtte likviidsusprobleeme ning pikaajalist maksevõimet. (Faulkenberry) Peamiseks eesmärgiks võib siiski pidada võimalust analüüsi tulemusi kohe kasutada ettevõtte finantsseisundi muutmiseks, vajaduse korral probleemide lahendamiseks ning tasuvate võimaluste kasutamiseks (Luehlfing). Eelkõige tekib selline vajadus kasumit teenivate ettevõtete puhul, kes ei pruugi sugugi alati olla likviidsed, kuid arvavad ekslikult kasumile tuginedes

vastupidist. Selliste olukordade vältimiseks on kassapõhise analüüsi kasutamine hädavajalik, et ennetada probleeme. (Faurescu 2010)

Alver ja Reinberg (1997) märgivad, et finantsjuhendid võimaldavad tekkepõhises arvestuses kasutada mitmesuguseid arvestusmeetodeid, näiteks varude arvestamisel (FIFO, LIFO, kaalutud keskmise soetusmaksumuse meetod, individuaalmaksumuse meetod) ja põhivara soetusmaksumuse kuluna kajastamisel (lineaarne meetod, kahaneva jäägi meetod, tootmisühiku meetod, kasutusaastate järjenumbrite summa meetod). Samas annab eri meetodite rakendamine erineva tulemuse ning see omakorda võib anda ettevõtte toimingutest ebatõese ülevaate. Kui tekkepõhise arvestusega saab mõjutada ettevõtte finantsnäitajaid, siis rahakäive arvestusmeetodite erinevusest ei sõltu. Tekkepõhise arvestuse pidamine võimaldab tulude ja kulude vastandamisel teada saada ettevõtte perioodi kasumi ning eelmiste perioodide kasumitega võrreldes saab teha prognoose kasumi teenimise kohta. Ettevõtte likviidsuse analüüsimisel aga ei ole tekkepõhise arvestuse kasutamine kuigi otstarbekas, kuna tulud ei pruugi tähendada raha olemasolu ning kasumiaruandes sisalduv informatsioon moonutab raha reaalselt laekumist ja väljaminemist (näiteks arve, mis on kuluna kasumiaruandes, kuid raha väljamakset toimunud ei ole). Lisaks tekkepõhisele arvestusele soovitavad Alver ja Reinberg likviidsuse hindamise aluseks võtta ka kassapõhiselt koostatud rahakäibe aruande, milles tuuakse välja ettevõtte rahaallikad ja väljaminekud tegevusvaldkonna alusel.

Ettevõtted luuakse ja need on suunatud eelkõige kasumi maksimeerimisele (Levitt 2015). Juhtkond peaks aga olema huvitatud ettevõtte väärtuse suurendamisest stabiilse rahakäibe kaudu. Selline lähenemisviis sobib ka investoritele, kes on eelkõige huvitatud pikaajalistest ja stabiilsetest investeeringutest. (Faurescu 2010) Sellise olukorra tagab stabiilne rahakäive ning see annabki investoritele kindluse ettevõtte pikaajalise toimimise kohta. Kassapõhist analüüsi sobib kasutada nii ettevõtte sisetarbijatel (aktsionärid, osanikud, juhtkond) kui ka välistarbijatel (tarnijad, võlausaldajad, kliendid, investorid). (Faurescu 2010) Kassapõhise aruandluse teavet kasutavad info välistarbijad põhiliselt järgmiselt:

- raha genereerimiseks;
- rahakäibe juhtimiseks;
- võlakohustuste tasumiseks;
- dividendi- ja intressimaksete hindamiseks.

Info sisetarbijad kasutavad kassapõhise aruandluse teavet järgmiselt:

- dividendipoliitika kindlaksmääramiseks;

- investeerimis- ja finantspoliitikaga seotud toimingute efektiivsuse mõõtmiseks.

Megan *et al* (2009) viisid 2009. aastal Rumeenias Timiși maakonnas läbi uuringu, mille käigus nad küsisid 70 ettevõtte finantsosakonna juhi arvamust selle kohta, kes on nende ettevõtte rahakäibe aruande peamised infotarbijad ning kas rahakäibe aruande esitamine on ettevõttele kasulik. Tulemused näitasid, et peamisteks rahakäibe aruande infotarbijateks olid juhtkond, osanikud ning investorid. Juhtkond soovib teada, kui palju on ettevõttel raha, et tasuda lähiajal makseid tarnijatele ning teada, kas pikaajalised investeeringud on võimalikud. Osanike soov on hinnata ettevõtte rahakäivet, et prognoosida kasumi jaotamist tulevikus. Seevastu investorid tahavad rahakäivet hinnata selleks, et teada saada võimalikke tulevase dividendi- ja intressimakseid ning et hinnata ettevõttesse tehtud investeeringu riskitaset. Kindlasti aitab rahakäive investoritel hinnata ettevõtte likviidsust ning maksvõimelisust ja seeläbi teha otsuseid edasise investeeringu mõistlikkuse kohta. Rahakäibe aruande kasulikkuse kohta tegid Megan *et al* järelduse, et ligi pooled uuringus osalejatest ei teadvustanud, et rahakäibe aruanne võiks nende ettevõttele pakkuda kasulikku informatsiooni. Megan *et al* pakkusid välja, et sellise tulemuse üks põhjusi võis olla fakt, et Rumeenia ettevõtete jaoks muutus rahakäibe aruande esitamine kohustuslikuks alles 2001. aastal ning seetõttu on tegu küllaltki uue aruandega. (Megan *et al* 2009)

2011. aastal ilmus ajakirjas Liider Danske Banki ettevõtete panganduse asedirektori Andres Soodla artikkel „Kuidas käibekapitali paremini juhtida?“. Artiklis soovitas Soodla tähelepanu pöörata majanduslanguse ühele peamisele probleemile – likviidsusele – ning tõi välja ettevõtete ellujäämise moto „Cash is King!“. Samuti viitas Andres Soodla probleemile, mis ilmneb paljude ettevõtete puhul: tähelepanu suunatakse suurele krediitmüügile paremate tulemuste saavutamiseks, kuid samal ajal unustatakse optimeerida likviidsuseid ressursse. Seega võivad ettevõtted ühel hetkel olla olukorras, kus nõuded ostjate vastu on suured, kuid puudub raha oma tavapärase põhitegevuse käigus hoidmiseks. (Soodla 2011) Ka Megan *et al* (2009) jõudsid oma uuringus tulemusteni, kus 41,4% uuringus osalejatest pidas kehva rahakäibe põhjuseks suurenenud nõudeid. Steve (1999) märkis, et väljastatud arvete põhjal ei saa ettevõtte kunagi olla kindel, et need arved laekuvad õigeaegselt ning võlgnevused kreditoridele likvideeritakse. Selleks peab ettevõttel olema raha.

Probleemi aktuaalsusele viitab ka Euroopa Komisjoni pressiteade, kus rõhutatakse nõuete mittelaekumist suure probleemina (Let's stop ... 2012). Selle lahendamiseks võtsid Euroopa Parlament ja Nõukogu 2011. aastal vastu direktiivi hilinenud maksmisega võitlemise

kohta äritehingute puhul, mille eesmärk on kaitsta väikeseid ja keskmise suurusega ettevõtteid ning hoida neid konkurentsivõimelisena (Euroopa Parlamendi ja Nõukogu direktiiv 2011/7/EL). 2012. aasta oktoobrist 2014. aasta novembrini viis Euroopa Komisjon kõikides Euroopa Liidu liikmesriikides läbi hilinevad maksetega seonduva kampaania, mille eesmärk oli informeerida ettevõtteid nende õigustest seoses uue direktiiviga (Late Payment ...). See ilmestab seda, kui oluline on ettevõtetal teha tekkepõhisele analüüsile lisaks ka kassapõhist analüüsi, mis baseeruks realselt olemasoleval rahal, mitte nõuetel, mille laekumine ei pruugi olla tõenäoline.

Sharma ja Iselin (2003) korraldasid Austraalias Queenslandis uuringu, mille eesmärk oli prognoosida ettevõtete jätkusuutlikkust, lähtudes tekke- ja kassapõhistest suhtarvudest. Prognoosijateks olid uurimuses osalemiseks nõusoleku andnud pangaanalüütikud, kellel pidi olema vähemalt kolm aastat eelnevat töökogemust selles valdkonnas, ning uuritavateks olid samuti oma nõusoleku andnud ettevõtted, kes olid vähemalt viis aastat börsil noteeritud. Andmed nende finantstulemuste kohta pidid olema avalikult kättesaadavad. Uuringus osales 14 ettevõtet. Neist seitse olid jätkuvalt tegutsevad ning seitse oma tegevuse lõpetanud ettevõtted. Selleks et pankadel puuduksid eelarvamused ja teadmised ettevõtete finantsseisundi kohta, olid uuritavad ettevõtted valitud juhuslikult ning esitatud anonüümselt. Selleks et analüütikud ei satuks rohkest informatsioonist segadusse, valisid Sharma ja Iselin neli tekkepõhist ja neli kassapõhist suhtarvu. Prognoosi elluviimiseks oli vaja uuringu läbiviijatel arvutada uurimuses osalevate ettevõtete kolme aasta andmete põhjal neli tekke- ja neli kassapõhist suhtarvu ning esitada need hindamiseks pangaanalüütikutele, kes tulemuste põhjal pidid prognoosima ettevõtte 4. aasta jätkusuutlikkuse. Sharma ja Iselin püstitasid hüpoteesi, mille kohaselt pidid kassapõhise aruandluse põhjal tehtavad otsused olema täpsemad kui tekkepõhise aruandluse põhjal tehtavad otsused. Tõestuse sellele said nad pangaanalüütikutelt, kui need olid lõpetanud oma prognoosid. Tulemused näitasid, et pangaanalüütikud, kes langetasid otsuseid kassapõhistele suhtarvudele tuginedes, prognoosisid ettevõtte jätkusuutlikkust täpsemalt kui analüütikud, kes langetasid otsuseid tekkepõhistele suhtarvudele tuginedes. Veel rõhutasid nad, et väga kasulik on kasutada kassapõhist analüüsi eelkõige pankuritel, audiitoritel, reitinguagentuuridel, juhtkonnal ning teistel majandusandmeid kasutavatel asutustel. (Sharma ja Iselin 2003)

Mills ja Yamamura (1998) tegid uuringu, tuginedes kahe kasiino (*Boomtown ja Circus Circus*) majandusnäitajatele, ning analüüsisid bilansi, kasumi- ning rahakäibe aruande

suhtarve aastatel 1992–1996. Uurimust alustades näisid mõlemad kasiinod olevat edukad, kuid pärast suhtarvude analüüsimist selgus, et üks kasiinodest oli maksejõuetu. Ettevõtete suhtarvud, mis tuginesid bilansil ja kasumiaruandel, olid küll halvad, kuid Mills ja Yamamura leidsid, et lähtudes konkreetsest tegevusvaldkonnast olid näitajad siiski head, kuna kasiinode puhul ongi tavaline, et puuduvad suured varud ning nõuded, mis suhtarvude absoluutväärtust suurendaksid (varudeks on enamasti toit ja jook ning nõuded puuduvad, kuna raha laekub kohe). Uurides kassapõhiseid suhtarve, leidsid nad, et üks kasiino ei olnud suuteline oma põhitegevusest piisavalt raha teenima, et tasuda võlgu, mistõttu võisid audiitorid ning finantsandmete kasutajad teha väga ebaadekvaatseid otsuseid, tuginedes vaid bilansi ja kasumiaruande baasil arvatud suhtarvudele. Mills ja Yamamura järeldasid, et rahakäibe aruanne peaks olema iga ettevõtte finantsanalüüsi üks informatsiooniallikas. Kui bilanss toob välja ainult ettevõtte varad, kohustised ning omakapitali kindla kuupäeva seisuga ning kasumiaruanne sisaldab mitterahalisi tehinguid, siis rahakäibe aruanne võtab arvesse eri aruannete andmeid, andes seega adekvaatsema hinnangu ettevõtte rahakäibe, mida on võimalik tulevikus kasutada põhi- või investeerimistegevuse tarbeks. (Mills ja Yamamura 1998)

Euroopa Liidu uue direktiivi jõustumisega alates 2017. aastast tunnistatakse kehtetuks rahakäibe aruande esitamise kohustus mikro- ja väikeettevõtete puhul (Euroopa Parlamendi ja Nõukogu direktiiv 2013/34/EL ja RTJ 2 paragrahv 34). Majanduse arengus on väikeste ettevõtete olulisus märkimisväärne, kuna nende valduses on suurem osa tööjõust. Väikeste ettevõtete ellujäämine on praegusel rahvusvahelisel ettevõtlusturul küllaltki keeruline. Sellest tulenevalt seisavad paljud väikesed ettevõtted silmitsi aeglase arengu ning võimalusega maksejõuetuks jääda. Arvestades asjaolu, et väikeste ettevõtete maksejõuetuks jäämise tõenäosus on suurem, peaksid ettevõtted välja töötama ühtse strateegia konkurentsiturul läbilöömiseks. (Haron *et al* 2014) Selle strateegia üks osa peaks kindlasti olema rahakäibe tõhus juhtimine, mis aitaks ettevõtetel jälgida raha liikumist, prognoosida tasumisvõimet, kasumlikkust ning ennustada krediidi- ja laenumakseid. Teisalt on võimalus ettevõtte tulemuslikkuse väärtõlgendamiseks, kui rahakäibe juhtimine ei ole läbi mõeldud. (Hodgson, Stevenson-Clarke 2000) Lisaks eelnevale peavad väikesed ettevõtted arvestama ka spetsiifilisemate laenutingimustega, suuremate intressimäärade ning konkurentsivõimega.

Kassapõhise analüüsi vajalikkust ning otstarvet on tõestanud paljud uuringud. Magistritöö autor ühineb kirjeldatud uurimistööde lõplike seisukohtadega, mis tuginevad

faktidel, et otsused, mis lähtuvad kassapõhisest analüüsist, on ettevõtte seisukohalt kasulikumad ning tulemuslikumad. Samuti nõustub ta, et ettevõtted saavad loota realselt olemasolevale rahale, mitte tekkepõhiselt olemasolevatele nõuetele ning kujundatud kasumile. Magistritöö autor on nõus Margus Kallejärve (2011) seisukohaga, kes oma magistritöö „Finantsolukorra prognoosimise mudelite võrdlevanalüüs Eesti ettevõtete näitel” raames tehtud uuringule tuginedes on väitnud, et ettevõttes nii tekke- kui ka kassapõhiste mudelite koos rakendamine annab võimaluse saada usaldusväärsem ülevaade ettevõtte finantsseisundi kohta. Märkimisväärne ja vajalik on magistritöö autori arvates Euroopa kontekstis väikeste ettevõtete jätkusuutlikkus, mida propageerib ja toetab ka Euroopa Liit. Käesoleva magistritöö autori hinnangul on kassapõhise analüüsi rakendamine väikeste ettevõtete puhul vajalik, kuid samas puudub ettevõtete juhtidel reaalne huvi ja oskus selle teostamiseks.

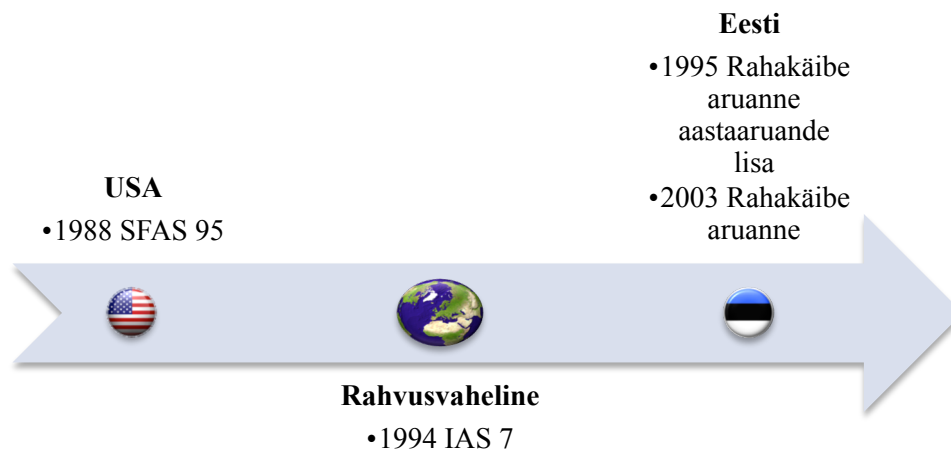
1.4 Kassapõhise analüüsi aluseks olev rahakäibe aruanne

1.4.1 Rahakäibe aruande ajalugu

1970. aastatel kerkis finantsmaailma huviorbiiti tekkepõhise aruandluse kõrvale ka kassapõhine aruandlus. Selle tekkepõhjuseks tuuakse esile kahte peamist näitajat: suurenenud intressid ning üha sagenev ettevõtete pankrotistumine. Eelnevale tuginedes jõudis FASB 1986. aastal järeldusele, et finantsseisundi muutumise aruanne tuleb asendada rahakäibe aruandega, mis võimaldaks kardinaalselt muuta süsteemi, millele finantsaruandlus tugines. Mainitud aasta on finantsvaldkonna arengus väga oluline. (Bowen *et al* 1987) Rahakäibe aruande aktuaalsusele viitas ka asjaolu, et juba aasta hiljem, 1987. aastal, võttis FASB vastu standardi SFAS 95, mis nimetati rahakäibe aruandeks ning mis ametlikult muutus USA ettevõtetele kohustuslikuks alates 1988. aastast (SFAS 95 paragrahv 128). Ka USA Väärtpaberi- ja Valuutakomisjon (SEC) leidis rahakäibe aruande olevat äärmiselt vajaliku selleks, et investorid saaksid ülevaate ettevõtte raha realsest liikumisest. Selleks kehtestas SEC neile ettevõtetele, kes noteerivad aktsiaid USA väärtpaberibörsil, kohustuse avaldada rahakäibe aruanne alates 1988. aastast nii kvartaalselt kui ka aastapõhiselt. (Luehlfiing) 1991. aastal arutas standardit ka IASC, mis päädis sellega, et 1992. aastal avaldati rahvusvaheline standard IAS 7. Rahakäibe aruande esitamine muutus ettevõtetele kohustuslikuks 1994. aastal. (IAS 7 paragrahv 53). Eelnevalt oli kasutusel IAS 7

„Finantsseisundi muutuste aruanne”, mille kinnitas IASC juba 1977. aasta juulis (IAS 7 paragrahv 2) ning mis kaotas uue standardi jõustumisega kehtivuse. IASC tegevuse ja rahvusvahelised raamatupidamisstandardid võttis 2001. aastal üle IASB (Organisation History).

Eestis hakati rahakäibe aruannet esitama esialgu aastaaruande lisana alates 1995. aastast (Raamatupidamise seadus 1994 lisa 3 punkt 11) ning hiljem seoses uue Raamatupidamise seaduse jõustumisega muutus rahakäibe aruanne alates 2003. aastast kohustuslikuks põhiaruandeks (Raamatupidamise seadus 2002 paragrahv 15 lõige 2). Joonis 1 kujutab rahakäibe aruannet käsitleva seadusaktide arengut.

Joonis 1. Rahakäibe aruannet käsitlevate seadusaktide jõustumine

Allikas: Autori koostatud

Maailma mastaabis on rahakäibe aruanne küllaltki noor ning erineb bilansist, kasumiaruandest ja omakapitali muutuste aruandest kardinaalselt arvestusmeetodi poolest. Samuti tuginevad laenuandjad üha enam rahakäibe aruandes sisalduvale informatsioonile laenuaotlejate tagasimaksevõime hindamisel (Barsky, Catanach 2007).

Käesoleva magistritöö autori hinnangul on rahakäibe aruande olulisus aastatega tunduvalt suurenenud. Rahakäibe aruande areng ning kiire kasutuselevõtt näitasid finantsvaldkonna vajadust pidada sammu maailma kiire arengutempoga. Uus lähenemisviis ja informatsiooni ulatuslikum avalikustamine andsid ettevõtluse arengule uue suuna, liikudes suurema usaldusväarsuse ning eriomase käsitluse poole.

1.4.2 Rahakäibe aruande struktuur

Rahakäibe aruanne on raamatupidamise aastaaruande osa, mis on sätestatud raamatupidamise seaduse § 15 lõikes 2. Raamatupidamise seadus on vastu võetud aastal 2002, praegune redaktsioon jõustus aastal 2016. Täpsemalt käsitleb rahakäibe aruannet raamatupidamise seaduse § 19, kus seletatakse lahti, mis on rahakäibe aruanne, mida selles kajastatakse ja kuidas ning milliseid meetodeid tuleb kasutada. Kõige lihtsamalt öeldes kajastab rahakäibe aruanne raamatupidamiskohustuslase aruandeperioodi sissetulekuid ning väljaminekuid, rühmitades need vastavalt ettevõtte tegevusele. (Raamatupidamise seadus 2002)

Ekslikult arvatakse, et rahakäibe aruanne kajastab ainult raha liikumist. Tegelikult tuleb ettevõtetel rahakäibe aruandes esitada lisaks rahaga seotud andmetele ka rahalähendite muutus aruandeperioodil (Miculeac 2012). IAS 7-s omistatakse terminile „raha“ järgmine tähendus: olemasolev sularaha ning nõudmiseni hoiused (IAS 7 paragrahv 6). SME IFRS-is märgitakse, et nõudmiseni hoius on näiteks pangakonto (SME IFRS paragrahv 11.5). Rahalähendiks loetakse IAS 7 kohaselt investeeringuid, mis on väga kõrge likviidsusega ning lühiajalised. Teiseks oluliseks kriteeriumiks peetakse võimalust tagada kiiresti investeeringu kättesaadavus raha näol, kusjuures investeeringuga peab kaasnema minimaalne riskitase. Täpsustuseks olgu märgitud, et rahalähendi tähtjaks loetakse kuni kolm kuud ja selle arvestamine algab hetkest, mil ettevõtte on investeeringu soetanud. (IAS 7 paragrahv 7)

Rahakäibe aruandes tuleb kajastada ettevõttega seotud toimingud, liigitades need kolme järgmisse valdkonda: põhi-, investeerimis- ja finantseerimistegevus. Põhitegevuse rahakäive hõlmab üldjuhul tehinguid ning sündmusi, mis mõjutavad kasumit või kahjumit, sealhulgas järgmist (IAS 7 paragrahv 14):

- raha laekumist kaupade müügist ja teenuste osutamisest;
- raha laekumist litsentsi-, teenus- ja komisjonitasudest ning muudest tuludest;
- raha makseid tarnijatele kaupade ja teenuste eest;
- raha makseid töötajatele ja töötajate eest;
- raha laekumist ja raha makseid seoses kindlustushüvitistega;
- tulumaksuga seotud makseid või -tagastusi, välja arvatud juhul, kui neid saab seostada investeerimis- või finantseerimistegevustega;
- raha laekumist või -makseid kauplemiseesmärgil hoitavatest investeeringutest,

laenudest ja muudest lepingutest, mis on sarnased edasimüügiks omandatud varudega.

Investeeringustegevuse rahakäive sisaldab kõiki investeeringutega seotud laekumisi ning väljamakseid, sealhulgas järgmist (IAS paragrahv 16):

- makseid materiaalsete põhivara (kaasa arvatud omavalmistatud materiaalne põhivara), immateriaalse vara ja muu pikaajalise vara soetamiseks;
- raha laekumist materiaalse põhivara, immateriaalse vara ja muu pikaajalise vara müügist;
- makseid teiste ettevõtete omakapitali- ja võlainstrumentide ning ühissettevõtmistes osaluste omandamise eest (välja arvatud maksed raha lähenditeks liigitatud või kauplemise eesmärgil hoitavate instrumentide eest);
- rahalaekumised teiste ettevõtete omakapitali- ja võlainstrumentide ning ühissettevõtmistes osaluste müügist (välja arvatud laekumised raha lähenditeks liigitatud ja kauplemise eesmärgil hoitavate instrumentide müügist);
- teistele osapooltele tehtud rahalisi ettemakseid ja antud laene;
- teistele osapooltele tehtud rahaliste ettemaksete ja antud laenude laekumised;
- makseid futuur-, *forvard*-, optiooni- ja *swap*-lepingute eest, välja arvatud juhul, kui kõnealuseid lepinguid hoitakse kauplemise eesmärgil või kui makseid liigitatakse finantseerimistegevuse alla;
- raha laekumist futuur-, *forvard*-, optiooni- ja *swap*-lepingute eest, välja arvatud juhul, kui kõnealuseid lepinguid hoitakse kauplemise eesmärgil või kui laekumised liigitatakse finantseerimistegevuse alla.

Finantseerimistegevusega seotud toimingud tuleb kajastada rahakäibe aruande finantseerimistegevuse osas. Nendeks on näiteks (IAS 7 paragrahv 17):

- raha laekumine aktsiate ja muude omakapitaliinstrumentide emiteerimisest;
- maksed omanikele ettevõtte aktsiate tagasiostust või lunastamisest;
- raha laekumine laenamisest ning obligatsioonide, vekslite, võlakirjade, hüpoteekide emiteerimisest ja muudest lühi- või pikaajalistest võlakohustustest;
- võetud laenude tagasimaksed;
- rentniku tehtud maksed tasumisele kuuluva kapitalirendi kohustise vähendamiseks.

Rahakäibe aruandes tuleb investeerimis- ja finantseerimistegevuse osa koostada otsemeetodil, st kõik tehingud tuleb kajastada kassapõhiselt. Seevastu põhitegevuse rahakäibe kajastamisel on võimalus valida kahe (otse ja kaud-) meetodi vahel. (IAS 7 paragrahvid 10 ja 18). Eestis tuleb otsemeetodi rakendamisel välja tuua kõik põhitegevusega otseselt seotud tehingud, mille tulemusel toimub raha väljamakse või laekumine (näiteks: kaupade või teenuste müügist laekunud raha; kaupade, materjalide ja teenuste eest makstud raha; makstud palgad; makstud tulumaks; makstud intressid). Kaudmeetodi rakendamise puhul hakatakse rahakäibe aruannet koostama, korrigeerides aruandeperioodi ärikasumit mitterahaliste majandustehingute mõju; põhitegevusega seotud vara ja kohustiste saldode muutuste ning tulude ja kuludega, mis on seotud investeerimis- või finantseerimistegevusega. (Raamatupidamise seadus 2002 paragrahv 19 lõige 3) Barsky ja Catanachi (2007) sõnul on otsemeetodi rakendamisel väiksem võimalus manipuleerida ettevõtte rahakäibe aruandes esitatava informatsiooniga ning seega võiks ettevõtted vältida rahakäibe aruande koostamisel kaudmeetodit.

Barsky ja Catanachi (2007) kohaselt on ettevõtetel võimalus manipuleerida põhitegevuse rahakäibega läbi arvelduskrediidi. SFAS 95 ei käsitle konkreetset arvelduskrediidi kajastamist rahakäibe aruandes, seevastu SEC seda teinud, märkides, et arvelduskrediidi tehinguid tuleks kajastada rahakäibe aruandes finantseerimistegevuse rahakäibe all, kuna tegu on sisuliselt finantseerimisega ning ettevõtte võlgneb pangale, mitte müüjatele. Kuigi SFAS 95 ei käsitle arvelduskrediidi tehingute klassifitseerimist, on US GAAP kohaselt rahaallikate kajastamine konkreetset finantseerimistegevuse rahakäibe. (Barsky, Catanach 2007) Seevastu SME IFRS käsitleb üldjuhul arvelduskrediiti kui laenu, mille puhul on tegemist finantseerimistegevusega, kuid samas on lisatud, et juhul kui arvelduskrediit on nõudmisel tagasimakstav ning ettevõtte rahajuhtimise lahutamatu osa, on arvelduskrediidi puhul tegemist raha ning rahalähendi komponendiga (SME IFRS paragrahv 7.2).

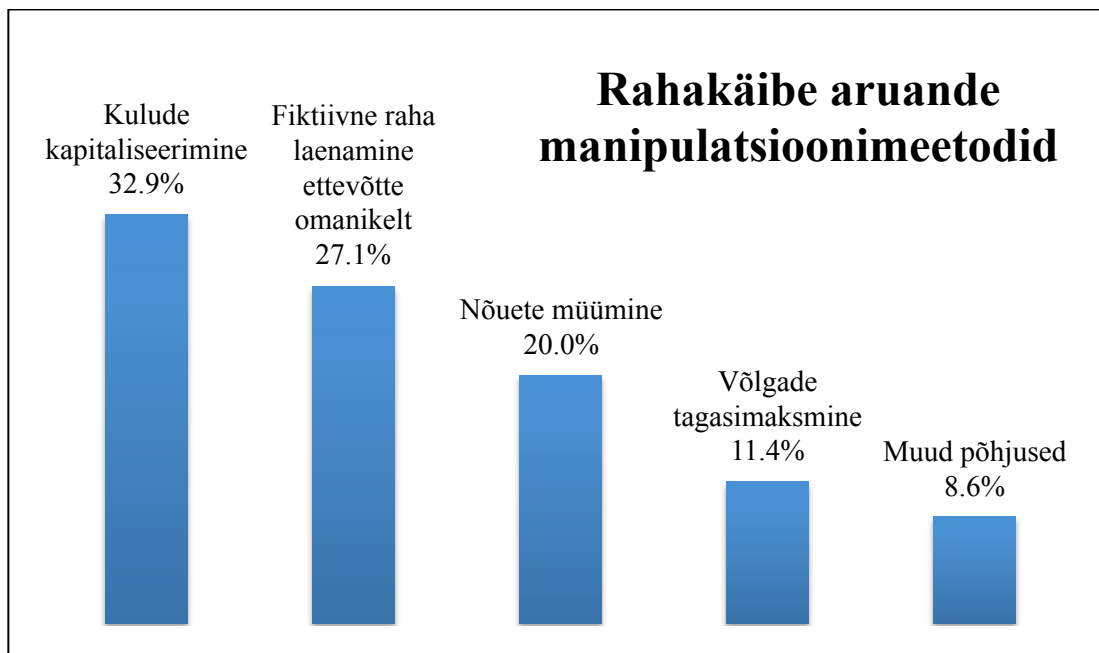
Lisaks märgivad Barsky ja Catanach (2007), et üks peamisi võimalusi põhitegevuse rahakäibega manipuleerimiseks on nõuete müük, mille kaudu luuakse väärtpaber. Selle tegevuse käigus kogub ettevõtte kokku nõuded, mille intressitulu müüakse teisele ettevõttele (ettevõtted on 100% omavahel seotud). Sellise tegevuse kaudu loob ettevõtte väärtpaberi, mis on tagatud nõuetega. Ettevõtte, kes väärtpaberi ostis, saab kasutada seda tagatisena finantseerimistehingute tegemisel ning kogu tulu suunatakse esialgsele ettevõttele tagasi.

Sellist tulu, mis kaasneb nõuete müügist, kajastab nõuete müüja ettevõtte põhitegevuse rahakäibe suurenemisena. Siinkohal tuleks aga analüütikutel kaaluda, kas väärtpaperistamine leidis aset ning kas tegemist on finantseerimis- või põhitegevusega. Kui väärtpaperist saadud tulu kajastatakse põhitegevuse rahakäibena, võib see olla eksitav, kuna tegemist ei pruugi olla püsiva rahakäibega ning põhitegevusest tulenevat raha n-ö laenatakse tuleviku arvelt. Seega tuleks olla hoolikas ning ettevõtte rahakäibe aruande analüüsimisel kõrvaldada põhitegevuse rahakäibe hulgast tehingud, mis on ajutise iseloomuga, kuna need moonutavad ettevõtte finantstulemust. Sama probleemi rõhutab ka Jeter (2005), kes leiab, et paljud ettevõtted müüvad nõudeid või kasutavad neid tagatisena laenu jaoks ning liigitavad neid põhitegevuse rahakäibeks.

Veel rõhutavad Barsky ja Catanach (2007) tehinguid, mis võivad mõjutada põhitegevuse rahakäivet. Nende jaoks on üheks selliseks tehinguks kulude kapitaliseerimine, kuna see mõjutab seda, millises rahakäibe aruande osas tuleks tehinguid kajastada. Ettevõtted võivad manipuleerida kapitaliseeritavate kuludega, kui soovitakse põhitegevuse rahakäivet näidata positiivsemana, kui see tegelikult on. Samuti jõudsid Megan *et al* (2009) oma uuringus tulemusele, et 32,9% uuringus osalejate arvates on kulude kapitaliseerimine üks peamisi meetodeid rahakäibe aruandega manipuleerimiseks, kuna see võimaldab ettevõtte põhitegevuse rahakäivet suurendada ning vähendada selle arvelt investeerimistegevuse rahakäivet.

Barsky ja Catanach (2007) märgivad, et lisaks kapitaliseeritavatele kuludele aitab kindlustushüvitiste väär klassifitseerimine ettevõtetel manipuleerida põhitegevuse rahakäibega. Paljud ettevõtted klassifitseerivad kindlustushüvitised põhitegevuse rahakäibena, kuigi tuleks hinnata, millise tegevusega on kindlustushüvitis tegelikult seotud. Näiteks kindlustushüvitis, mis on seotud ehitistega, tuleks kajastada investeerimistegevuse rahakäibena.

Megan *et al* (2009) märgivad teise peamise rahakäibe manipuleerimisviisina fiktiivse laenu andmist omanikelt ettevõttele. See loob ettevõtte omanikele võimaluse anda ettevõttele majandusaasta lõppemisel laenu, et näidata ettevõtte kogu rahakäivet paremana kui see on tegelikkuses. Joonis 2 on väljavõte Megani *et al* uuringust, mis ilmestab peamisi võimalikke meetodeid rahakäibe aruandega manipuleerimiseks.

Joonis 2. Rahakäibe aruande võimalikud manipulatsioonimeetodid

Allikas: Autori koostatud Megan et al (2009: 134) alusel

Veel ühe näite võib tuua Karotamme (2007) artiklist, mis puudutab üht finantsmaailma enim raputanud skandaali. *Enronil* oli ülemaailmselt 56 tütarettevõtet ning ettevõtte tegevusvaldkonda kuulusid puidu-, paberi-, plastiku- ja terasetööstus. Lisaks oli ettevõtte tegev ka kommunikatsiooni- ja meediavaldkonnas. Ettevõtte kasutas ning esitas teadlikult rahakäibe aruande põhitegevuse osas manipuleeritud andmeid. Lightstone, Wilcox ja Beaubien (2014) viitavad oma artiklis Jopsoni artiklile „The numbers puzzle every week, it seems, companies unveil startling profits – but how much do these figures actually reveal about corporate performance and efficiency?”. Jopson rõhutab selles, et *Enron* kasutas põhitegevuse rahakäibe suurendamiseks investeerimistegevusi, mis võimaldas pettust läbi viia. Karotamm (2007) märgib, et majandusanalüütik Daniel Scotto kahtles *Enroni* majandusnäitajates ja soovitas investoritel kohe reageerida ning müüa aktsiad. Arusaamatutel põhjustel ei reageerinud investorid majandusanalüütiku hoiatusele ning uskusid ja tegutsesid hoopis vastavalt *Enroni* juhtkonna teabele aktsiate hinnatõusu kohta. 2001. aastal oli näha märke, et ettevõtte jätkusuutlikkus on küsitav, kui kanti maha osa investeringuid ning vähendati aktsiakapitali. Sellest tulenevalt hakati süvitsi kontrollima ettevõtte finantsseisundi tõepärasust. Samal aastal ettevõtte pankrotistus. Ka ajakirjas *Forbes* ilmunud artiklis „Cash doesn’t lie” on Daniel Fisher

pööranud tähelepanu *Enroni* juhtumile kui näitele selle kohta, et tekkepõhise arvestusega (kaudmeetod) on palju lihtsam manipuleerida kui kassapõhise (otsemeetod) arvestusega. Pettusevõimalus tuleneb raha ja kasumi vahelisest erinevusest, kuna kasum on kõigest näitaja, raha aga realselt eksisteeriv füüsiline substants, mistõttu juhtkonnal on võimalus kergemini manipuleerida näitajatega kui realselt eksisteeriva rahaga. (Fisher 2011) Viimasel ajal on pankurid hakanud kahtlema igivanas tões, et „raha on fakt, tulu aga arvamus” – seda tänu viimase aastakümne jooksul toimunud rohkele ettevõtete maksejõuetuks jäämisele. Lähiajaloo on teada mitu tuntud pettust seoses põhitegevuse rahakäibega (näiteks *Enron* ja *Worldcom*). Kahjuks on selliseid pettusi esinenud ka teistes väga tuntud ning suurtes ettevõtetes (*Boeing*, *Comcast*, *Ford*, *General Dynamics* ja *Harley-Davidson*). (Barsky, Catanach 2007).

Professor Jaan Alver (1998) leiab, et kassapõhise aruandluse näitajad võivad olla subjektiivsed kahel üsnagi mõjuval põhjusel. Esiteks seetõttu, et ettevõttel on võimalus raha väljamaksetega manipuleerida erinevate aruandeperioodide vahel, teisena toob ta välja endiselt eksisteeriva probleemi ehk passiivse suhtumise kassapõhise aruandluse suhtarvude arengusse. Need on põhjused, mis viitavad sellele, et otsuste langetamisel ainult rahakäibe aruandes oleva informatsiooni usaldamine oleks liialt ennatlik.

Palju arusaamatusi tekitab ettevõtjate jaoks intresside ning dividendide kajastamine rahakäibe aruandes. Intresside liigitamine põhi-, investeerimis- või finantseerimistegevuse rahakäibeks on olnud ajaloos väga intensiivsete arutelude tulemus. 1986. aasta juulis, mil ilmus SFAS 95 eelnõu, klassifitseeris FASB mittekapitaliseeritavad intressimaksud põhitegevuse rahakäibeks. FASB muutis 1987. aasta märtsis meelt ning otsustas, et mittekapitaliseeritavaid intressimakseid oleks õigem kajastada finantseerimistegevuse rahakäibena. Sama aasta aprillis jõudis FASB tagasi oma esialgse otsuse juurde ning avalikustas, et mittekapitaliseeritavad intressimaksud tuleks kajastada põhitegevuse rahakäibena, täpsustades, et maksed, mis on seotud varaga, sh kapitaliseeritud intress, peaksid olema kajastatud investeerimistegevuse rahakäibe koosseisus. (Nurnberg, Largay 1998) SFAS 95 järgi on mittekapitaliseeritud intressimaksed ning saadud intresside ja dividendide näol tegemist põhitegevuse rahakäibega. Samas lubab SFAS 95 vajaduse korral klassifitseerida intressimakseid samamoodi nagu dividendimakseid ehk finantseerimistegevuse rahakäibena ning saadud intresse ja dividende investeerimistegevuse rahakäibena. (SFAS 95 paragrahvid 88–90) Nurnberg ja Largay (1996) juhtisid tähelepanu

SFAS 95 intresside liigitamise puudulikkusele. Ei ole kindlaks määratud, millised intressid peaksid olema kapitaliseeritud ehk kajastatud investeerimistegevuse rahakäibes ning millised intressid on mittekapitaliseeritavad ning kuuluvad põhitegevuse rahakäibe koosseisu. See tekitab finantsaruannete kasutajate seas segadust. (Nurnberg, Largay 1996) IAS 7-s rõhutatakse, et konsensust, millises rahakäibe aruande osas tuleb saadud ning makstud intresse ning dividende kajastada, ei ole saavutatud. IAS 7 näeb ette, et makstud ning laekunud intressid ja dividendid tuleb kajastada kas rahakäibe aruande põhi-, investeerimis- või finantseerimistegevuse rahakäibena. Täpsustuseks märgitakse IAS 7-s, et makstud dividendid võib klassifitseerida põhitegevuse rahakäibena, et aidata kasutajatel hinnata ettevõtte suutlikkust tasuda põhitegevuse rahast dividendimakseid. Samas võib makstud dividende kajastada ka finantseerimistegevuse rahakäibena, kuna see on otseselt seotud ettevõtte finantseerimistegevusega. (IAS 7 paragrahvid 31–34) Lisaks sellele, et US GAAP ja IFRS lubavad intresse erinevalt kajastada, märgib Jeter (2005), et isegi USA ettevõtete seas võib esineda intresside valesti klassifitseerimist, mistõttu ei ole kohati võrreldavad ka USA ettevõtted omavahel.

SFAS 95 sätestab, et tulumaksu kajastatakse rahakäibe aruandes põhitegevuse rahakäibe ühe liigina (SFAS 95 paragrahv 91). Nurnberg (2003) leiab, et kajastades tulumaksu makseid ning laekumist põhitegevuse rahakäibena, mõjutavad põhitegevuse rahakäivet maksud, mis tegelikkuses võivad olla seotud hoopis investeerimis- või finantseerimistegevusega. IAS 7 kohaselt tuleb tulumaksu väljamaksed kajastada ettevõtte rahakäibe aruande põhitegevuse rahakäibena, kuid IAS 7 lubab samas tulumaksu laekumised klassifitseerida vajaduse korral põhi-, investeerimis- või finantseerimistegevuse rahakäibena, kui see on põhjendatud. (IAS 7 paragrahv 35)

Rahakäibe aruande struktuuri põhimõtete selgitamisel on magistritöö autor lähtunud eelkõige käesoleva töö eesmärgist ning käsitletud sellest tulenevaid probleeme. Töö autori arvates on rahakäibe aruande üks puudus eelkõige see, et kindlalt ei ole määratletud intresside, dividendide ning tulumaksu rahakäibe valdkonnad ning sellest tulenevalt jääb aruande koostajatele võimalus seda erinevalt tõlgendada. Autor leiab, et see toob kaasa aruannete mittevõrreldavuse ning seega kaob kassapõhise analüüsi algne eesmärk. Eelnevalt toodu tõestab, kui oluline on ettevõtte kohta analüüsi tegemisel teada ettevõtte tegevusvaldkonna eripära ning rahakäibe aruande potentsiaalseid pettusevõimalusi.

2. KASSAPÕHISE ANALÜÜSI RAKENDAMINE

2.1 Rahakäibe aruande struktuurianalüüs

Professor Jaan Alver (1998) soovib kassapõhise analüüsi teostamiseks eelnevalt viia läbi struktuurianalüüsi, mis hõlmab nii põhi-, investeerimis-, finantseerimistegevuse kui ka mitterahaliste tehingutega seotud rahakäibe analüüsimist.

Esmatähtis ettevõtte rahakäibe aruande analüüsimisel on analüüsida põhitegevust puudutavaid tehinguid, kuna nendele tugineb kogu ettevõtte igapäevategevus. Eelkõige tuleb tähelepanu pöörata toodete/teenuste kvaliteedile, trahvidele ning juhuslikele laekumistele/väljamaksetele. Need viitavad probleemidele, kuid samas ka ühekordsetele tehingutele, mida ei tohiks põhitegevuse rahakäibe analüüsimisel aluseks võtta. (Ibid.)

Teisena pälvib tähelepanu investeerimistegevus, kus kajastatakse majandusüksuse tehtud investeeringuid ning investeeringutest laekunud raha. Tuleks vaadata ettevõtte aruandeperioodi soetusi, mis võivad tähendada ettevõtte laienemist ning seeläbi järgnevate aastate põhitegevuse rahakäibe kasvu. Tuleb hoolikalt jälgida, millise põhivaraga on ettevõttes tegemist ning kas see vara on müügiturul kiiresti realiseeritav. Põhivara müügi-laekumisi tuleb hoolikalt uurida: kas tegu võis olla ebaotstarbeka müügiga ning kas see tähendab tulevikus põhitegevuse rahakäibe vähenemist. (Ibid.)

Kolmandaks tuleb erinevate aktsiate abil analüüsida ettevõtte finantseerimisvõimet. Lihtaktsiate emiteerimine võib olla hea märk ettevõtte jätkusuutlikkusest, kuid eelisaktsiate emiteerimine seevastu tekitab negatiivse hoiaku ettevõtte suutlikkuse suhtes lihtaktsiatega finantseerimisel. Kreditorid huvitab ettevõtte pikaajaliste võlgade vähendamine, mistõttu ettevõtte likviidsus pareneb ning riskitase alaneb. Enne laenuperioodi lõppu ei tohi jätta tähelepanuta võlgade tasumist, kuna see võib mõjutada ühekordse tehingu kaudu ettevõtte rahakäivet. Dividendipoliitika annab investoritele finantseerimistegevuse rahakäibe kaudu aimu, kas ettevõtte on investeerimiseks atraktiivne, et saada hiljem suuremaid dividende. Mida rohkem on tehtud dividendimakseid, seda suurem on investorite huvi. Finantseerimistegevuse

puhul tuleb jälgida omaaktsiate kirjet ning analüüsida, kas omaaktsiatega seotud tehingud on suurendanud ettevõtte aktsiatulu, mis ei pruugi olla tõene. (Alver 1998)

Mitterahalistest tehingutest tuleb esile tuua need, kus võlakirjad on vahetatud aktsiate vastu. See viitab ettevõtte atraktiivsusele investorite hulgas. Ettevõtte head tulevikku ennustab eelisaktsionäride soov vahetada oma eelisõigusega aktsiad lihtaktsiate vastu, sest nad usuvad ettevõtte pikaajalisusesse ja tulu suurenemisse, loobudes seega õigusest saada eelisjärjekorras dividende. Kreditorid huvitab lihtaktsiate olemasolu, kuna sel juhul on omanike risk suurem kui võlakirjade ja eelisaktsiate puhul. (Ibid.)

Struktuurianalüüs võimaldab teostada kassapõhist analüüsi. Edasise võimalusena saab kasutada süvaanalüüsi (Ibid.). Antud töö süvaanalüüsi tegemiseks kasutatud baasteadmised leiab tabelist 2.1. Tabelis 2.1. on kõrvutatud erinevaid variante rahakäibe aruande põhi-, investeerimis- ja finantseerimistegevuse tulemustest ning selles on toodud välja võimalik seletus vastavale tulemusele.

Tabelis 2.1. esitatud esimese ja kolmanda variandi puhul on ettevõtte põhitegevuse rahakäive positiivne, investeerimistegevuse rahakäive negatiivne, kuid finantseerimistegevuse rahakäive kas positiivne või negatiivne. Need on kasvufaasis oleva ettevõtte tunnused, mis on jätkuvalt arenev ja võimeline teenima ise raha ettevõtte põhitegevusest. Teine tabelis toodud variant on selline, kus ettevõtte põhi- ja investeerimistegevuse rahakäive on positiivne, kuid finantseerimistegevuse rahakäive negatiivne. Seda iseloomustab suuremahuliste investeeringute müük, mille läbi ettevõtte plaanib oma võlgu kreditoride ees likvideerida. Neljanda ja viienda variandi puhul on tegemist vastandlike ettevõtetega. Kui neljanda variandi ettevõtte kõik rahakäibed on positiivsed, siis vastukaaluks viienda variandi puhul on need vastupidiselt negatiivsed. Selliseid ebatavalisi nähtusi saab iseloomustada ettevõtete ülevõtmisega. Neljanda variandi puhul on tegemist ettevõtte ülevõtmise planeerimisega ning viies variant iseloomustab juba osalemist ülevõtmise protsessis. Seitsmenda ja kaheksanda variandi puhul on põhitegevuse rahakäive negatiivne ning see iseloomustab ettevõtet, kes ei suuda põhitegevusest teenida piisavalt raha. Seega tuleb põhitegevuse elushoidmiseks rakendada ajutisi meetmeid kas olemasolevate investeeringute müügi või lisafinantseeringutest laekuva rahaga. (Alver 1998) Haldma *et al* (2003) leiavad, et siinkohal tuleb selgitada, kas ettevõtte põhitegevuse negatiivse rahakäibe põhjuseks on kasvufaas või hoopis makseraskused. Samas tuleb tõdeda, et kreditorid ja omanikud on põhitegevuse negatiivse rahakäibe suhtes leplikud vaid lühiajaliselt. Et teha kindlaks, kas tegemist on

kasvufaasi või makseraskusega, tuleb hinnata ettevõtte käibe kasvu mitmel järjestikusel aastal. Pidevalt kasvava ettevõtte negatiivne rahakäive on põhjendatud aga stabiilse tuluga. Ettevõttel peab vaadeldaval perioodil esinema rahakäibes ka stabiilset perioodi, vastasel juhul võib liigitada põhitegevuse negatiivse rahakäibe põhjuseks pikaajalise maksevõimetuse. (Haldma *et al* 2003) Kuuenda variandi puhul on tegemist juba radikaalsema lähenemisega, kus ettevõtte põhitegevuse rahakäive on negatiivne ning investeerimis- ja finantseerimistegevuse rahakäive positiivne, seega peab ettevõtte korvama põhitegevuse negatiivsuse nii investeeringute müügist saadava kui ka lisafinantseeringutest laekuva raha näol. (Alver 1998) Viienda kuni kaheksanda variandi puhul on tegemist ettevõtetega, kes ei suuda põhitegevusest raha teenida. Selle alusel oleks ennatlik teha järeldusi ettevõtte maksevõimetuse kohta, kuigi ettevõtte kasutab näiteks lisafinantseeringut või investeeringute müüki. Et põhitegevusega seotud väljamakseid katta, rõhutavad Haldma *et al* (2003: 38) oma raamatus fakti, et üldjuhul ettevõtted ootavad kinnitust finantseeringu saamisest või investeeringu müügist, enne kui põhitegevuse raha kasutavad. Seega ilmneb olukord, kus finantseerimis- ja investeerimistegevuse rahakäive on positiivne enne põhitegevuse rahakäibe negatiivseks muutumist.

Magistritöö autori arvates on kassapõhise süvaanalüüsi teostamise oluline eeldus struktuurianalüüsi teostamine, kuna see võimaldab pöörata tähelepanu tehingutele/toimingutele, mis on juba aset leidnud ning võivad mõjutada kassapõhiste suhtarvude tõlgendamist. Mida rohkem pöörata tähelepanu struktuurianalüüsile, seda kompetentsemaid järeldusi saab teha kassapõhiste suhtarvude kohta.

Tabel 2.1. Põhi-, investeerimis- ja finantseerimistegevuse rahakäibe kombinatsioonid koos üldise tõlgendusega

Võimalikud variandid	Rahajäägi muutus põhitegevusest	Rahajäägi muutus investeerimis-tegevusest	Rahajäägi muutus finantseerimis-tegevusest	Üldine tõlgendus
1	+	-	-	firma kasutab põhitegevusest laekuvat raha põhivara soetamiseks ja muudeks investeeringuteks ning võlgade tagasimaksimiseks või omaaktsiate ostmise finantseerimiseks
2	+	+	-	firma kasutab põhitegevusest ja põhivara müügist laekuvat raha võlgade tagasimaksimiseks ja omaaktsiate ostmise finantseerimiseks
3	+	-	+	firma kasutab põhitegevusest ja laenude võtmisest (omaniku investeeringutest) laekuvat raha laienemiseks
4	+	+	+	firma kasutab põhitegevusest ja investeeringute müügist laekuvat raha reservide suurendamiseks; see on kõrge likviidsusega firma; võib-olla kaalutakse teise firma ülevõtmist
5	-	-	-	firma kasutab oma rahareserve tootmismahu languse katmiseks ning pikaajaliste võlgade kustutamiseks ja/või investeeringute finantseerimiseks
6	-	+	+	raha mitte küllaldane laekumine põhitegevusest korvatakse investeeringute müügi, laenude võtmise ja aktsionäride tehtud täiendavate sisse maksetega
7	-	-	+	firma kasvab kiiresti ja raha mitteküllaldane laekumine põhitegevusest ning põhivara soetamine kaetakse pikaajaliste võlgadega ja (uute) omanike investeeringutega
8	-	+	-	raha mitteküllaldane laekumine põhitegevusest, võlgade tagasimaksed ja väljamaksed aktsionäridele kaetakse põhivara ja muude investeeringute müügist saadava rahaga

Allikas: (Alver 1998)

2.2 Rahakäibe aruande suhtarvud

Finantsjuhtimises tugineb finantsanalüüs peamiselt tekkepõhiste suhtarvudele (Ibarra 2009). Laekumiste, väljamaksete või rahaallikate ja rahakasutusviiside analüüsimine on millegi pärast juhtimisotsuste tegemisel ning tulevaste põhitegevuste lõpptulemi ennustamisel teisejärguline. See tuleneb uskumusest, et tekkepõhisest arvestusest saadud teave viitab paremini ettevõtte võimalustele tulevikus raha teenida. (Bowen, Daley 1986) Siiski, rahakäibe aruandel on omadusi, mis on unikaalsed ning bilansist ja kasumiaruandest totaalset erinevad. Rahakäibe aruanne kui üks neljast kohustuslikust aruandest sisaldab hindamatut informatsiooni, mis on hädavajalik ettevõtte rahaliste vahendite täielikuks analüüsiks. Põhiline piirang suhtarvude kasutamisel esineb juhul, kui põhitegevus ei teeni kasumit, mille tagajärjeks on negatiivne suhtarv, mida ei ole võimalik kasutada ettevõtte jõudluse määramisel. Seega on põhitegevusest saadav positiivne rahakäibe ettevõtte jõudluse seisukohast hea näitaja ning kui rahakäibe kasvab aastate jooksul, siis näitab see ettevõtte suutlikkust püsida maksejõulisena. Negatiivne rahakäibe põhitegevusest aga näitab, et ettevõtte ei toimi piisavalt hästi ja ei suuda isegi oma põhifunktsioone töös hoida. (Ibarra 2009)

Kõige olulisem osa ettevõtte rahakäibe aruandest on põhitegevuse rahakäibe, mis näitab ettevõtte võimet teenida põhitegevusest raha ning tasuda võlgu. Kassapõhise analüüsi teostamisel tuleb esmalt tugineda rahakäibe aruande põhitegevuse osa alusel tuletatud suhtarvudele. (Jooste 2007) Sellest lähtuvalt on käesoleva magistr töö autor välja toonud olulisemad rahakäibe aruande näitajad. Kassapõhised suhtarvud on rühmitatud nelja kategooriasse, arvestades Carslaw ja Millsi (1991) seisukohta. Suhtarvude valikul on töö autor tuginenud järgmistele autoritele: Carslaw ja Mills (1991), Ibarra (2009), Ryu ja Jang (2004), Giacomino ja Mielke (1993), Bhandari ja Iyer (2013), Mills ja Yamamura (1998), Jun (2014), Arinović-Barac (2011), Alver ja Reinberg (2002) ja Alver, J. ja Alver, L. (2011a ja 2011b).

2.2.1 Kassapõhised likviidsussuhtarvud

SFAS 95 üks eesmärk on hinnata ettevõtete võimet täita õigeaegselt oma kohustisi ning olla suuteline maksma dividende (SFAS 95 paragrahv 5). Seda on võimalik hinnata, kasutades mitmesuguseid kassapõhiseid suhtarve. Likviidsuse ning maksevõime hindamiseks kasutatavaid suhtarve on Carslaw ja Millsi (1991) käsitluse kohaselt kolm: intressimaksete

rahakate, võlgade rahakate ning dividendimaksete rahakate. Ettevõtte likviidsust aitab hinnata ka lühikohustiste rahakate (Ibarra 2009).

Intressimaksete rahakate näitab investoritele, mitu korda ületab põhitegevuse rahakäive intresside makseid (Carslaw, Mills 1991). Ibarra (2009) märgib, et andmed suhtarvu arvutamiseks saadakse rahakäibe aruandest.

$$\text{Intressimaksete rahakate} = \frac{\text{Rahajäägi muutus põhitegevusest} + \text{Intressimaksed} + \text{Tasutud maksud}}{\text{Intressimaksed}} \quad (1)$$

Suhtarv annab nii investoritele kui ka kreditoridele võimaluse hinnata ettevõtte likviidsust ning maksevõimet, eriti selleks, et tasuda intresse. (Carslaw, Mills 1991) Eriti on intressimaksete rahakate väärtusest huvitatud laenuandjad (Alver, J., Alver, L. 2011a: 426). Ryu ja Jang (2004) viitavad Coltmani, Jagelsi, Schmidgalli, Gelleri ja Ilvento seisukohale, et intressimaksete rahakate võimaldab paremini hinnata ettevõtte võimet tasuda intresse ning on realistlikum, kuna intresside maksmiseks kasutatakse siiski raha. Seega on nende seisukoha järgi tekkepõhine intresside kattekordaja subjektiivsem. Ka professorid Jaan ja Lehte Alver (2011a: 426) märgivad, et konkreetne kassapõhine intressimaksete rahakate on usaldusväärsem, kuna arvutamise aluseks on põhitegevusest teenitud raha, mida saab realselt intressimakseteks kasutada. Bhandari ja Iyer (2013) märgivad, et mida suurem on intressimaksete rahakate seda tõenäolisem on ettevõtte intressimaksete tasumine. Sama arvavad ka professorid Jaan ja Lehte Alver (2011a: 426). Lisaks märgivad nad, et kui tekkepõhine intressikulude kattekordaja väärtus on 2 või sellest väiksem peab analüütik ettevõtte hindamisel kindlasti kasutama ka kassapõhist intressimaksete rahakatet. Samas lisavad nad, et kui ei ole paika pandud tegevusvaldkonna keskmisi näitajaid, ei ole ettevõttel võimalik tuvastada, kas saadud suhtarvu väärtus on suur või väike. Atieh (2014) viis läbi uurimuse, milles osales seitse Jordaania farmaatsiatööstuse ettevõtet. Ta kasutas 2007–2012. aasta majandusaasta andmeid arvutades nii tekke- kui ka kassapõhised suhtarvud. Atieh püstitas viis hüpoteesi. Esimene hüpotees oli, et Jordaania farmaatsiaettevõtete tekke- ja kassapõhised likviidsussuhtarvud intressimaksete rahakate ja intresside kattekordaja ei erine oluliselt. Tulemustest selgus, et püstitatud hüpotees oli tõene ning ei ilmnenu olulisi erinevusi Jordaania farmaatsiaettevõtete tekke- ja kassapõhiste likviidsussuhtarvude intressimaksete rahakate ja intresside kattekordajate vahel. Töö autori arvates puudub tekkepõhisel intresside kattekordajal alus ettevõtte finantseisundi hindamisel, kuna mitte

ükski ettevõtte ei saa tasuda kasumi arvelt intresse. Ettevõttel võib olla suur kasum ning tekkepõhine intresside kattekordaja väga hea, kuid puudub raha, et tasuda intresse.

Võlgade rahakate. Lähtuvalt raamatupidamise seadusest tuleb ettevõttel koostada majandusaasta aruanne tuginedes jätkuvuse printsiibile, mille kohaselt tuleb ettevõttel hinnata oma tegevuse jätkuvust (Raamatupidamise seadus 2002 paragrahv 16 lõige 2). Carslaw ja Mills (1991) toovad välja, et ettevõtte jätkuvusest ei ole huvitatud mitte ainult ettevõtte juhtkond, vaid ka kreditorid, investorid ja laenuandjad. Lisaks intressidele tuleb ettevõttel tagasi maksta ka laenu põhisummat. Ibarra (2009) märgib, et võlgade rahakate näitab ettevõtte suutlikkust tasuda põhitegevuse rahalaekumisest olemasolevaid võlgasid. Andmed võlgade rahakatte arvutamise jaoks saadakse rahakäibe aruandest ning bilansist.

$$\text{Võlgade rahakate} = \frac{\text{Rahajäägi muutus põhitegevusest-Dividendimaksud}}{\text{Perioodi keskmine kohustiste kogusumma}} \quad (2)$$

Samuti rõhutab Ibarra (2009) Davidsoni, Stickney ja Weili veendumust (raamatust „Financial Accounting”), et võlgade rahakate võiks protsentuaalselt olla 20% või rohkem, et tagada ettevõtte maksevõimelisus. Võlgade rahakate on üks peamisi likviidsusnäitajaid (Beaver 1966) ning ühtlasi üks kasulikumaid näitajaid krediidireitinguagentuuridele ja laenuandjatele (Mills, Yamamura 1998). Ka professorid Jaan ja Lehte Alver (2011b: 617) märgivad, et reitinguagentuur *Standard & Poor's* kasutab võlakirjareitingute määramisel just konkreetset suhtarvu järgmiselt:

- pikaajalise võlakirja reiting AAA – vähemalt 65%;
- pikaajalise võlakirja reiting AA – 45% kuni 60%;
- pikaajalise võlakirja reiting A – 35% kuni 45%;
- pikaajalise võlakirja reiting BBB – 25% kuni 30%.

SEC soovib võlgade rahakatte arvutamisel järgida rusikareegleid: teenindusettevõtte võlgade rahakate peab olema vähemalt 20% ning tööstusettevõtte võlgade rahakate peab olema vähemalt 30%. Kasutades suhtarvu pöördarvutust, näitab see ettevõttele mitme aasta jooksul on ettevõtte suuteline oma võlgasid tasuma, eeldusel, et rahajäägi muutus põhitegevusest ei muutu. (Alver, J., Alver, L. 2011b: 617-618) Magistritöö autori arvates näitab võlgade rahakate ettevõtte suutlikkust põhitegevusest teenitud rahast tasuda eelseisvaid kohustisi. Samas tuleb arvestada, et kõrvutada rahakäibe aruande näitajat, mis on tagasivaatav ning bilansi näitajat, mis on ettevaatav (kohustised kuuluvad tagasimaksmisele järgnevatel

aastatel), ei pruugi olla maksevõime hindamise seisukohast otstarbekas. Seda seetõttu, et põhitegevuse rahakäive ei pruugi järgnevatel aastatel olla samas suurusjärgus. Seega tuleb ettevõtte maksevõime hindamisel arvestada põhitegevuse rahakäivet mõjutavate sündmustega. Siinkohal on võimalik rakendada rahakäibe aruande struktuurianalüüsi.

Dividendimaksete rahakate näitab, kas ettevõtte on suuteline tasuma põhitegevuse rahalaekumisest dividende (Alver, J., Alver, L. 2011a: 224).

$$\text{Dividendimaksete rahakate} = \frac{\text{Rahajäägi muutus põhitegevusest}}{\text{Perioodi jooksul väljamakstud dividendid}} \quad (3)$$

Dividendide puhul, mis on pidevalt samas suurusjärgus, võib dividendimaksete rahakatte suhtarvus kasutada dividendimakseid, mis on pärit rahakäibe aruandest, vastasel juhul tuleks dividendide väljamakse suurust hinnata. (Carslaw, Mills 1991) Mida suurem on dividendimaksete rahakatte väärtus, seda võimekam on ettevõtte dividendikohustuste täitmisel. Töö autori arvates on dividendimaksete rahakatte abil võimalik hinnata, kas ettevõtte teenib põhitegevusest piisavalt raha, et tasuda dividende. Vastasel juhul tuleb ettevõttel leida võimalusi põhitegevuse rahakäibe suurendamiseks aktsionäride nõuete rahuldamiseks.

Lühikohustiste rahakate näitab perioodi jooksul põhitegevuse rahakäivet ning kõrvutab seda ettevõtte lühiajaliste kohustistega, mis kuuluvad aasta jooksul tasumisele (Alver, J., Alver, L. 2011a: 704). Lühikohustiste rahakatte arvutamise aluseks olev informatsioon on esitatud rahakäibe aruandes ning bilansis.

$$\text{Lühikohustiste rahakate} = \frac{\text{Rahajäägi muutus põhitegevusest}}{\text{Perioodi lühikohustiste keskmine}} \quad (4)$$

Casey ja Bartczak (1985) väidavad, et suhtarvu väärtus võiks olla 40% või kõrgem, mis tagaks ettevõttele jätkuva toimimise. Alver ja Reinberg (2002) leiavad, et suhtarvu võib pidada heaks sellisel juhul, kui see on vähemalt 50%. Kõige enam huvitab lühikohustiste rahakate just kreditore ja investoreid, kes on eeskätt huvitatud ettevõtte lühiajalisest likviidsusest. Ettevõtte peaks olema võimeline teenima põhitegevusest raha, millega oleks võimalik tasuda lühiajalisi kohustisi. (Jooste 2007) Atieh (2014) uurimuse neljas hüpotees oli, et Jordaania farmaatsiaettevõtete tekke- ja kassapõhised likviidsussuhtarvud – lühikohustiste rahakate ja lühiajaliste kohustiste kattekordaja – ei erine oluliselt. Uurimustulemustest aga selgus, et tekke- ja kassapõhised likviidsussuhtarvud – lühikohustiste rahakate ja lühiajaliste

kohustiste kattekordaja – erinevad oluliselt. Magistritöö autori arvates on kassapõhine lühikohustiste rahakate objektiivsem ettevõtte likviidsuse hindamisel, kuna arvestab ettevõtte kõige likviidsema varaga – rahaga. Seevastu tekkepõhine lühiajaliste kohustiste kattekordaja võtab arvesse käibevara, kuhu kuuluvad ka nõuded, ettemaksed ning varud. Samuti saab kassapõhist lühikohustiste rahakatet võrrelda tekkepõhise suhtarvu – maksevalmiduse kordajaga, mis võtab arvesse raha ja väärtpapereid ning võrdleb neid lühiajaliste kohustistega. Autor arvab, et parem on kasutada tekkepõhist maksevalmiduse kordajat, kuna see kõrvutab hetkel reaalselt olemasoleva raha ning aasta jooksul tasumisele kuuluvad kohustised.

Magistritöö autori arvates on likviidsus- ja maksevõime suhtarvud olulised, et hinnata ettevõtte võimet tasuda oma lühi- ja pikaajalisi kohustisi, intresse ning dividende. Kassapõhised likviidsus- ja maksevõime suhtarvud eeldavad ettevõttelt positiivset põhitegevuse rahakäivet ning selle puudumise korral tähendab negatiivne suhtarv, et ettevõtte ei suuda teenida raha põhitegevusest. Seega on ettevõtte likviidsus- ning maksevõime küsitavad.

2.2.2 Kassapõhised kasumlikkuse suhtarvud

Rahakäibe aruanne annab investoritele ja kreditoridele teavet puhaskasumi ning sissetulekute ja väljaminekute vahelisest erinevusest (SFAS 95 paragrahv 5). See võimaldab hinnata, kui kõrge kvaliteediga on puhaskasum. Rahakäibe aruannet on peetud puhaskasumi hindamiseks paremaks kui kasumiaruannet, kuna see on objektiivne ning ei sisalda mitterahalisi tehinguid. Selleks et hinnata puhaskasumi ja müügitulu kvaliteeti, on kaks peamist suhtarvu: kasumikvaliteedi kordaja ning kassapõhine müügirentaablus. (Carslaw, Mills 1991; Ibarra 2009)

Kasumikvaliteedi kordaja näitab tekke- ja kassapõhise puhaskasumi erinevusest ehk kui suure osa puhaskasumist on ettevõtte suutnud realiseerida rahaks (Ibarra 2009).

$$Kasumikvaliteedi\ kordaja = \frac{Rahajäägi\ muutus\ põhitegevusest}{Puhaskasum} \quad (5)$$

Professorid Jaan ja Lehte Alver (2011a: 515) märgivad, et kui kasumikvaliteedi kordaja väärtus on suurem või väiksem kui 1, tuleb teostada süvaanalüüs, et leida selle põhjused. Andmed suhtarvu arvutamiseks saadakse rahakäibe aruandest ja kasumiaruandest. Magistritöö autori seisukohast on kasumikvaliteedi kordaja oluline, et ettevõtte saaks hinnata

suutlikkust kasumit realiseerida rahaks, mille abil on ettevõttel võimalik langetada järgnevaid juhtimisotsuseid (näiteks kas ettevõtte peab oma tegevust muutma, et tagada kasum ka raha näol). See näitaja on oluline investoritele, kes lisaks kasumile soovivad ka ettevõttest välja võtta dividende ning teha edasisi investeeringuid.

Kassapõhine müügirentaablus näitab, kui suure osa oma müügitulust realiseerib ettevõtte rahaks (Ibarra 2009).

$$\text{Kassapõhine müügirentaablus} = \frac{\text{Rahjäägi muutus põhitegevusest}}{\text{Müügitulu}} \quad (6)$$

Kassapõhist müügirentaablust võib kõrvutada müügikäibe puhasrentaablusega, kuid nende kahe suhtarvu erinevus seisneb selles, et kassapõhine müügirentaablus võtab puhaskasumi asemel arvesse rahajäägi muutuse põhitegevusest (Ibarra 2009). Figlewicz ja Zeller (1991) märgivad, et müügitulu puhasrentaablus jääb stabiilseks krediitmüüki tehes, kuid kassapõhine müügirentaablus võtab arvesse ka mitterahalisi muutusi. Kassapõhise müügirentaabluse arvutamiseks saadakse andmed rahakäibe ja kasumiaruandest. Eri tegevusvaldkonnas tegutsevate ettevõtete kassapõhine müügirentaablus võib erineda. Seega tuleks suhtarvu võrdlemisel kasutada sama tegevusvaldkonna ettevõtteid. Mida suurem see suhtarv on, seda tulemuslikum on ettevõtte rahakäibe juhtimine. Professorid Jaan ja Lehte Alver (2011a: 507) pööravad tähelepanu USAs läbiviidud uuringule, milles arvutati kolme majandusharu kassapõhise müügirentaabluse keskmised näitajad. Kõige suurem kassapõhise müügirentaabluse keskmine väärtus oli keemiaettevõtetel (12%), sellele järgnes elektroonikatööstus (9%) ning toiduainetetööstus (6%). Atieh (2014) püstitas hüpoteesi ka kassapõhise müügirentaabluse ning müügikäibe puhasrentaabluse erinevuse kohta, väites, et need kaks suhtarvu ei erine oluliselt Jordania farmaatsiatööstuse ettevõtetes. Uurimustulemustest selgus, et hüpotees oli tõene ning puudusid olulised erinevused Jordania farmaatsiatööstuse ettevõtete kassapõhise müügirentaabluse ning tekkepõhise müügikäibe puhasrentaabluse vahel. Magistritöö autor usub, et kassapõhine müügirentaablus on realistlikum näitaja kui müügikäibe puhasrentaablus, kuna arvestab põhitegevusest teenitud müügitulu ning kõrvutab seda pärast põhitegevuse väljamakseid järelejäänud rahaga. Samas tekkepõhine müügikäibe puhasrentaablus arvestab küll kasumit, kuid see ei võimalda hinnata reaalselt ettevõtte müügitulu kvaliteeti. Selline võrdlus on asjakohane siis, kui rahakäibe aruande põhitegevuse osas kajastatakse nii laekunud intressid ja dividendid kui ka

väljamakstud intressid, kuna ka tekkepõhine puhaskasum sisaldab samu näitajaid. Kui aga intresside ja dividendide liigitamisel lähtutatakse tehingute olemusest (laekunud dividendid ja intressid kajastatakse investeerimistegevuse osas ning väljamakstud intressid finantseerimistegevuse osas), oleks otstarbekam võrrelda kassapõhist müügirentaablust tekkepõhise müügikäibe ärirentaablusega. Samuti tuleks sellise võrdluse rakendamisel elimineerida rahakäibe põhitegevuse osast ettevõtte tulumaksu mõju.

Magistritöö autori seisukohalt võimaldavad kassapõhised kasumlikkuse suhtarvud näha ettevõtte puhaskasumi ning müügitulu seost reaalse rahakäibega ning need on seetõttu ettevõtte juhtkonna jaoks hädavajalikud. Ettevõtte võib küll teenida kasumit ning tulu, kuid oluline sealjuures on hinnata ka kasumi ja tulu realiseerimist rahaks.

2.2.3 Kassapõhised toimimissuhtarvud

Ettevõtte edukus sõltub sellest, kas ettevõtte suudab optimaalselt kasutada olemasolevaid investeeringuid. Toimimissuhtarvud peaksid näitama, kas ettevõtte on suuteline tasuma põhivarade ostu eest sisemiste ressursside arvelt. Nende ressursside hindamiseks kasutatavad suhtarvud on: põhitegevuse rahakäibe ja põhivara väljaminekute siduvus ning (Carslaw, Mills 1991) investeerimis- ja finantseerimisväljaminekute rahakate (Alver, J., Alver, L. 2011a: 431).

Põhitegevuse rahakäibe ja põhivara väljaminekute siduvus näitab, kas ettevõtte on suuteline katma põhivarade ostu (Carslaw, Mills 1991).

Põhitegevuse rahakäibe ja

$$Põhivara väljaminekute siduvus = \frac{\text{Rahajäägi muutus põhitegevusest} - \text{Tasutud dividendid}}{\text{Põhivara väljaminekud}} \quad (7)$$

Suhtarvus kasutatud põhitegevuse rahakäibe pärast dividendide maksmist on järele jääv summa, mida ettevõtte saab kasutada investeeringute tegemiseks (Ibid.). Suhtarvu väärtus, mis on suurem kui 1 näitab, et ettevõttel on piisavalt raha, et tasuda põhivara investeeringute eest. Samas, mida kõrgem on see näitaja, seda parem. (Mills, Yamamura 1998) Andmed põhitegevuse rahakäibe ja põhivara väljaminekute siduvuse arvutamiseks saadakse rahakäibe aruandest. Magistritöö autor arvab, et põhitegevuse rahakäibe ja põhivara väljaminekute siduvus on ettevõtetele hea näitaja, kas on piisavalt raha, et tasuda põhivara väljaminekute eest, kuna ettevõtted peavad tegema pidevalt investeeringuid, et püsida

konkurents. Kui näitaja arvvaartus on väga madal, näitab see, et ettevõtte ei suuda ise põhitegevusest piisavalt raha teenida ning peab kasutama lisafinantseeringut või müüma olemasolevaid investeeringuid.

Investeeringis- ja finantseerimisväljaminekute rahakate näitab, majandusüksuse võimet kasutada põhitegevusest teenitud rahakäivet investeeringis- ja finantseerimistegevuse väljaminekuteks (Alver, J., Alver, L. 2011a: 431).

Investeeringis- ja

$$\text{Finantseerimisväljaminekute rahakate} = \frac{\text{Rahajäägi muutus põhitegevusest}}{\text{Investeeringisväljaminekud} + \text{Finantseerimisväljaminekud}} \quad (8)$$

Magistritöö autor usub, et investeeringis- ja finantseerimisväljaminekute rahakate on hea võimalus ettevõttel kõrvutada põhitegevuse rahakäibe netosummat investeeringis- ja finantseerimisväljaminekutega, et teada saada, kas põhitegevuse kassapõhisest tulemist piisab investeeringis- ning finantseerimistegevuse väljaminekute jaoks.

Kassapõhised toimimissuhtarvud näitavad, kas ettevõttel on piisavalt raha, et investeerida. Magistritöö autori arvates peavad ettevõtted praeguses majanduskeskkonnas arenema ning tegema pidevalt investeeringuid, et püsida konkurents. Investeeringute tegemiseks on vaja raha. Kassapõhised suhtarvud on kasulikud ettevõtte juhtkonnale, et teadvustada, kui suure osa investeeringutest suudab ettevõtte ise katta ning kui suurt lisafinantseeringut ettevõtte vajab.

2.2.4 Kassapõhised rentaablussuhtarvud

Rahakäibe aruande suhtarvud võimaldavad hinnata ettevõtte vara rentaablust. See omakorda on seotud atraktiivsusega investorite jaoks. Rahakäibe suhtarvude pidev arvestamine võimaldab ettevõttel prognoosida raha laekumise võimalusi, tuginedes eelnevate aastate näitajatele. (Carslaw, Mills 1991)

Lihtaktsionäride omakapitali raharentaablus näitab lihtaktsionäride käsutuses olevat raha pärast dividendide tasumist eelisaktsionäridele (Carslaw, Mills 1991).

Lihtaktsionäride omakapitali

$$\text{Raharentaablus} = \frac{\text{Rahajäägi muutus põhitegevusest} - \text{Väljamakstud eelisdividendid}}{\text{Lihtaktsionäride keskmine omakapital}} \quad (9)$$

Aktsionäride jaoks on tähtis näitaja kõrgem väärtus. Kuigi lihtaktsionäride omakapitali rentaablus on oluline peamiselt investorite jaoks, tuleb siiski ka raamatupidajatel suhtarvu muutust ajas jälgida. See näitab investoritele, kui stabiilne on ettevõtte, ja on samas raamatupidajatele indikaatoriks, kui ettevõtte olukord halveneb. (Urbancic) Lihtaktsionäride omakapitali raharentaabluse arvestusvalem sarnaneb omakapitali raharentaablusega, kuid on suunatud lihtaktsionäride tasuvuse hindamisele.

Koguvara raharentaablus näitab põhitegevuse rahakäibe osa, mis on realiseeritud tänu ettevõttes olevate varade kasutamisele (Ibarra 2009).

$$Koguvara\ raharentaablus = \frac{Rahajäägi\ muutus\ põhitegevusest + Intressimaksud + Tasutud\ maksud}{Perioodi\ keskmine\ koguvara} \quad (10)$$

Mida kõrgem on suhtarvu tulemus, seda efektiivsemalt kasutab ettevõtte olemasolevaid varasid rahakäibe suurendamiseks. Suhtarvu saab kasutada ka ainult põhivara tasuvuse leidmiseks, asendades koguvara põhivaraga. (Ibarra 2009) Varadest raha realiseerimine on oluline eeskätt investeringutasuvuse hindamiseks, sest mida parem on raha realiseerimine varadest, seda suuremad on võimalused hilisemateks investeringuteks (Jooste 2007). Selleks et selgitada välja seost põhitegevusest genereeritud raha juurdekasvu ja investeringute vahel soovivad professorid Jaan ja Lehte Alver (2011a: 555) koguvara raharentaablust võrrelda tegevusvaldkonna keskmise ja eelmiste perioodide näitajatega. Magistritöö autor arvab, et koguvara raharentaablus ja koguvara puhasrentaabluse koos kasutamine annab ettevõtte vara tasuvuse hindamisel parema tulemuse. Vara rentaabluse eesmärk on teha kindlaks, kui tasuv oli ettevõttesse paigutatud iga euro. Seega tuleb võtta arvesse kasumit, kas varadesse investeeritud raha on olnud tasuv ning koguvara raharentaablus on kui tekkepõhise analüüsi edasiarendus, mis võimaldab ettevõttel hinnata, kas investeeritud vara genereerib ettevõttele lisaks kasumile ka raha.

Omakapitali raharentaablus näitab investoritele investeringu tasuvust (Alver, J., Alver, L. 2011b: 142).

$$Omakapitali\ raharentaablus = \frac{Rahajäägi\ muutus\ põhitegevusest}{Perioodi\ keskmine\ omakapital} \quad (11)$$

Mida kõrgem on suhtarvu väärtus, seda tasuvam on investering. Andmed saadakse rahakäibe aruandest ning bilansist. Magistritöö autori arvates näitab omakapitali

raharentaablus omanike paigutatud investeeringu tasuvust realistlikumalt. Tekkepõhine omakapitali rentaablus võtab arvesse ettevõttes teenitud kasumi, kuid omakapitali raharentaablus võtab arvesse rahajäägi muutuse põhitegevusest (sisuliselt kassapõhise kasumi) kõrvutades omakapitaliga. Seeläbi tuuakse välja investeeringu tasuvus raha, mitte kasumi näol.

Suhtarvud on palju väärtuslikumad, kui neid arvutada mitme aasta vältel. See annab ettevõtetele võimaluse leida keskmisi suundumusi ning võrrelda saadud näitajaid tegevusvaldkonna keskmiste näitajatega. Samas märgivad Carslaw ja Mills (1991), et kassapõhistest suhtarvudest ei ole abi, kui ei ole saavutatud konsensust, et kehtestada ühtsed suhtarvud. Samuti leiavad Carslaw ja Mills, et kassapõhiste suhtarvude väärtus on olematu, kui puuduvad normatiivid ettevõtetele ning tegevusvaldkondadele, millega kassapõhiseid suhtarve tuleb võrrelda.

Magistritöö autor leiab, et kassapõhised näitarvud on ettevõtte hindamisel olulised. Samas tuleb mõista, et igal positiivsel toimingul on oma negatiivne külg ning seega ei ole lahendust, mis annaks täielikult ideaalse tulemuse. Autor nõustub Jeteri (2005) seisukohaga, et kasulikum oleks kasutada rahakäibe- ning kasumiaruannet koos. Ei ole mõistlik jätta kõrvale ühte aruannet lihtsalt sellepärast, et seda ei osata koostada ning tõlgendada. Samal seisukohal on ka Gallinger ja Healey (1991), kes märgivad, et kassapõhise analüüsi rõhutamine ei tähenda seda, et tekkepõhine analüüs on sobimatu. Tekkepõhine analüüs on oluline ning annab väga palju informatsiooni ettevõtte hetkeseisu kohta. Atieh (2014) leidis tekke- ja kassapõhise analüüsi suhtarve võrreldes nendes nii erinevusi kui ka kokkulangevusi. Ta märkis, et tekke- ja kassapõhised suhtarve tuleb kasutada koos, et järeldused ettevõtte likviidsuse hindamisel oleksid adekvaatsemad. Magistritöö autori arvates on kassapõhised suhtarvud kasulikud nii raamatupidajatele, finantsjuhtidele, analüütikutele, juhtkonnale, kreditoridele, laenuandjatele kui ka investoritele. Kindlasti võiks seda nimekirja veelgi täiendada. Kassapõhiseid suhtarve kasutavad ka krediitdireitinguagentuurid kliendi reitinguotsuse tegemisel.

2.3 Kassapõhise analüüsi rakendamisvõimalusi

Järgnevalt kirjeldab magistritöö autor mõningaid võimalikke rahaprobleeme koos nende tekkepõhjuste ning analüüsi, lahendamis- ja ennetamisvõimalustega, tuginedes J.

Siegeli, J. Shimi ja D. Minarsi (1993) trükisele „The Financial Troubleshooter: Spotting and Solving Financial Problems in Your Company”.

Autor käsitleb järgnevalt kolme võimalikku rahaprobleemi:

- raha puudujääk;
- raha ülejääk;
- raha väljaminekud ületavad raha sissetulekuid.

Olukord, kus ettevõttel puudub raha, et soetada varusid, tasuda võlgu ning maksta dividende, näitab selgesti, et ettevõtte on silmitsi rahapuudusega. Rahapuudusele viitab ka olukord, kui ettevõtte soovib laieneda, kuid raha selleks ei ole. Selle põhjus võib-olla ebaefektiivne rahakäibe juhtimine näiteks järgmistes olukordades:

- kohustus hoida oma rahajääk minimaalsel tasemel;
- raha hoitakse selleks, et tasuda pangateenuste eest;
- halb krediitpoliitika, mille puhul kasum on, kuid raha reaalselt ei ole;
- raha hoitakse riikides, mis on ebastabiilsed, või raha hoitakse kontodel, kust selle kättesaamine on raskendatud.

Igapäevaste väljamaksete eest vastutab ettevõtte juhtkond, planeerides raha laekumist ning väljaminekuid. Oluline on seejuures teadvustada, kui suur on protsentuaalselt selle raha kogus, mida ei ole ettevõttel võimalik teatud kohustuste tõttu kasutada. Ettevõtet saab muuta likviidsemaks, kui tekkepõhine kasum on reaalselt tagatud rahaga. Rahakäibe probleemi iseloomustab kasumikvaliteedi kordaja. Mida madalam on suhtarv, seda suurem on ettevõtte probleem seoses rahakäibega. Ettevõtte peab rahakäibe efektiivsemaks juhtimiseks arutama kassapõhiseid suhtarve ning jälgima muutusi ning trende. Mõned kassapõhised suhtarvud, mida tuleks arvutada, on järgmised: võlgade rahakate; dividendimaksete rahakate; põhitegevuse rahakäibe ja põhivara väljaminekute siduvus; koguvara raharentaablus; omakapitali raharentaablus. Lisaks märgivad Siegel, Shim ja Minars (1993: 2), et oluline on jälgida müügitulu kvaliteedi kordajat (raha laekumine müügist/müügitulu), kuna selle suhtarvu kõrge väärtus näitab, et müügitulust raha realiseerimine ei ole ettevõtte jaoks probleem. Magistr töö autor ei kasutanud müügitulu kvaliteedi kordajat kompleksse kassapõhise meetodika koostamisel, kuna nõustub Carslaw' ja Millsi (1991) seisukohaga, et sellise suhtarvu arvutamiseks peavad olema kättesaadavad väga täpsed andmed ning see on üldjuhul rahakäibe aruande koostamise otsemeetodi kasutamise üks eeliseid. Käesoleva magistr töö autori tulemused aga näitasid, et enamasti kasutatakse kaudmeetodit – seega ei ole

sesta suhtarvu välja toodud. Selleks et lahendada ettevõttes rahapuuduse probleem, võib ettevõtte näiteks kasutada finantseerimist pangast laenuga või emiteerida uusi aktsiaid; müüa vara; lükata olemasolevaid võlgu võimaluse korral edasi; ostmise asemel pigem rentida või alandada kaupade müügihinda, et suurendada nõudlust ning seeläbi müügitulu. Samas on ettevõttel võimalik rahapuudust ennetada, kontrollides deebitoride krediitdireitinguid, analüüsides raha laekumis- ja tasumispoliitikat ning deebitoride makseajalugu.

Lisaks rahapuudusele võivad ettevõtted olla silmitsi olukorraga, kus on tekkinud hoopis raha ülejääk. Kõige paremini iseloomustab seda bilansis raha suurenemine, kuid samal ajal jäävad lühiajalised võlad muutumatuks. Probleem tekib seetõttu, et ettevõtte ei kasuta raha ratsionaalselt uute investeeringute tarbeks. Kõige paremini saab raha ülejääki analüüsida lühiajaliste likviidsussuhtarvude abil. Raha investeerimisvajadust näitab lühikohustiste rahakate. Suhtarvu pidev suurenemine viitab sellele, et ettevõtte likviidsus pareneb ning ettevõttel on võimalik teha investeeringuid. Analüüsimisel tuleks arvestada lisaks põhitegevuse rahakäibelega ka investeerimis- ja finantseerimistegevuse rahakäivet. Siegel, Shim ja Minars (1993: 5) märgivad, et investeerida saab turustatavatesse väärtpaberitesse ning hoiustesse, mis pikas perspektiivis toovad ettevõttele kasumit. Raha ülejäägi ennetamiseks saab ettevõtte koostada investeerimisplaani, mille alusel tegutseda, ning samuti saab ettevõtte kasutada raha ülejääki ettevõtte tulu suurendamiseks. Magistritöö autori arvates võiks selleks kasutada mitmesuguseid kampaaniaid ning teha koostööd teiste asutustega.

Probleemi seoses raha suure väljamaksega võrreldes laekumisega näitavad:

- kasumi vähenemine;
- kohustiste suurenemine kreditoride ees;
- krediitmüügi osatähtsuse suurenemine.

Probleemi põhjustavad raha aeglane laekumine deebitoridelt, mis on tingitud halvast müügi krediitipoliitikast; oma võlgade tasumine enne tähtaega; liigne kulutamine; suured võlad ning võimetus hinnata deebitoride krediidiriski ulatust. Juhtkonnal on oluline teadvustada, et kasumiaruandes ja bilansis olev kasum ei võrdu rahaga. Probleemi lahendamiseks saab ettevõtte pakkuda deebitoridele allahindlusi ning paindlikumaid krediitivõimalusi, et kiirendada raha laekumist. Samas tuleb krediitivõimaluse paindlikumaks muutmisel jälgida, et ei suureneks ebatõenäoliselt laekuvate arvete hulk. Ettevõtte saab müüa vara, et tasuda võlgu ning lükata väljamaksed tulevikku, kui see on võimalik. Kõige olulisem on võlgade tähtaegne tasumine, mitte varem. Siegel, Shim ja Minars (1993: 11) soovivad osta

kasutatud, mitte uut vara. Selleks et ennetada probleemi, seoses raha suure väljamaksega võrreldes laekumisega, tuleb tähelepanu pöörata nõuetele ostjate vastu, et tagada raha kindel ja kiirem laekumine. Ettevõtte saab kasutada ka raha optimaalse koguse kindlaksmääramisel rahajuhtimise mudeleid.

Samamoodi, nagu on probleeme tekkepõhise aruande korral, leidub probleeme ka rahakäibe aruande puhul. Kindlasti ei ole eespool mainitud kolm probleemi ainsad. Need on vaid mõned variandid paljudest, mis võivad tekkida. Kokkuvõttes on oluline ettevõttes pöörata tähelepanu suhtarvudele, teha seda järjepidevalt ning osata tulemusi tõlgendada. Samuti tuleb planeerida ettevõtte rahakäibe juhtimist, mis aitab ettevõttel probleeme ennetada, selle asemel et neid hiljem likvideerida.

3. METOODIKA, TULEMUSED JA JÄRELDUSED

3.1 Uurimustöö metoodika

Selleks et uurimistöö oleks terviklik, tuleb uurimisprotsessis kasutada nii kvalitatiivset kui ka kvantitatiivset meetodit. Käesolevas töös on kasutatud nii kvalitatiivset kui ka kvantitatiivset meetodit, mis suurendab magistritöö väärtust. Õunapuu jagab Newmani ja Benzi arvamust, mille kohaselt täiendavad nimetatud kaks meetodit teineteist vaid juhul, kui need on omavahel läbivalt seotud. (Õunapuu 2014: 68) Käesoleva magistritöö autor lähtub oma uurimistöö läbiviimisel samast põhimõttest ning kasutab nii kvalitatiivsele kui ka kvantitatiivsele meetodile omaseid tunnuseid. Autor usub, et magistritöö keskendub pigem kvalitatiivsele kui kvantitatiivsele meetodile, kuna töö eesmärk on koostada kompleksne kassapõhise analüüsi metoodika tuginedes teiste autorite poolt avaldatud materjalidele, mistõttu on kvalitatiivse meetodi osatähtsus suurem.

Uurimistöö eesmärgi saavutamiseks töötas autor läbi palju erialaartikleid, raamatuid ning muid trükiseid, mis käsitlesid kassapõhist aruandlust ning analüüsi. Peamised täistekstiandmebaasid, mida töö autor kasutas, olid järgmised: DOAJ, EBSCOhost Web, Emerald Fulltext, JSTOR, ScienceDirect, Blackwell Reference Online ja Knovel. Õunapuu liigitab informatsiooni kogumise ehk dokumentide analüüsi kvalitatiivse uuringu tunnuste alla. Samuti kinnitavad kvalitatiivse meetodi kasutamist töötamine mitteamvuliste andmetega ning tulemus, millega töö autor soovib luua tulemit, mis oleks tõepärane, detailne ning arusaadav. (Õunapuu 2014: 53–54) Küsitluse läbiviimisel saadud andmed tuginevad kvantitatiivsele meetodile (nt protsendid) ning nende alusel saab teha küsitlusele vastajate eelistuste suhtes kvalitatiivseid järeldusi. (Õunapuu 2014: 24) Kvantitatiivse meetodi peamine tunnus on küsitluse läbiviimine. Et saada adekvaatseid ning konkreetseid vasteid, peab see tuginema arvandmetele. (Õunapuu 2014: 55)

Töö autori koostatud ankeet oli suunatud raamatupidajatele ja finantsjuhtidele, kes puutuvad oma töös kokku rahakäibe aruande koostamise ning analüüsimisega. Ankeet

koosnes 21 küsimusest: neli küsimust vastajate taustandmete kohta, neli sissejuhatavat küsimust ning 13 küsimust uurimistöö teooria kohta (rahakäibe aruanne ja tekke- ning kassapõhine analüüs). Küsitluses kasutas autor suletud ning valikvastustega küsimusi. Mitteamvulistest tunnustest kasutas autor nominaal- ehk nimitunnust, binaarset ja järjestustunnust ning arvulistest tunnustest pidevat arvtunnust. Skaaladest kasutas autor enim nominaal-, binaar- ning järjestusskaalat.

Küsimustiku koostamisel oli abivahendiks uurimustarkvara *connect.ee*. (kuna see tarkvara on tuntud ning lihtne kasutada). Lähtuvalt küsimustiku sihtgrupist on andmete kogumiseks kasutatud raamatupidamis- ja maksuinfoportaali *rmp.ee* ning käesoleva magistr töö juhendaja professor Jaan Alveri soovitusel täienduskoolitust Tallinna Tehnikaülikoolis. Andmete töötlemiseks ning analüüsimiseks kasutas autor Microsoft Office'i tarkvara Excel.

Kokku osales uuringus 79 inimest. 62 vastanut täitsid küsimustiku interneti teel ning 17 vastanut täitsid küsimustiku Tallinna Tehnikaülikoolis läbi viidud täienduskoolitusel paberil. Küsimustik oli interneti teel kättesaadav ajavahemikul 12.–26. aprill 2016.

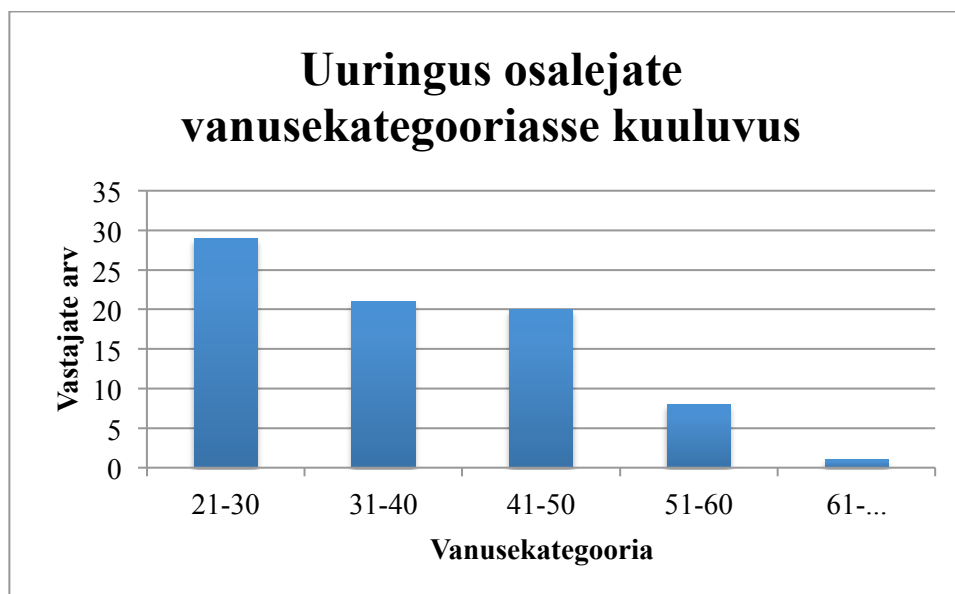
3.2 Uuringus osalejate profiil

Magistr töö autor koostas küsimustiku, milles ta määratles viis vastajate vanusekategoriat. Vanusekategoria vahemik hõlmas kümnet aastat. Tabel 3.1 ning joonis 3 näitavad vastajate arvulist kuulumist vanusekategoriatesse. Kõige enam vastajaid – ligikaudu 37% – kuulus vanusekategoriasse 21–30 eluaastat. Vastajate osatähtsusest teine vanusekategoria oli 31–40 aastased, kuhu kuulus 27% küsimustikule vastanutest.

Tabel 3.1. Uuringus osalejate vanusekategoriasse kuulumine

Vanusekategoria	Vastajate arv	Vastajate osatähtsus %-des
21–30	29	37
31–40	21	27
41–50	20	25
51–60	8	10
61–...	1	1
Kokku vastajaid	79	100

Allikas: Autori koostatud

Joonis 3. Uuringus osalejate vanusekategoriasse kuuluvus

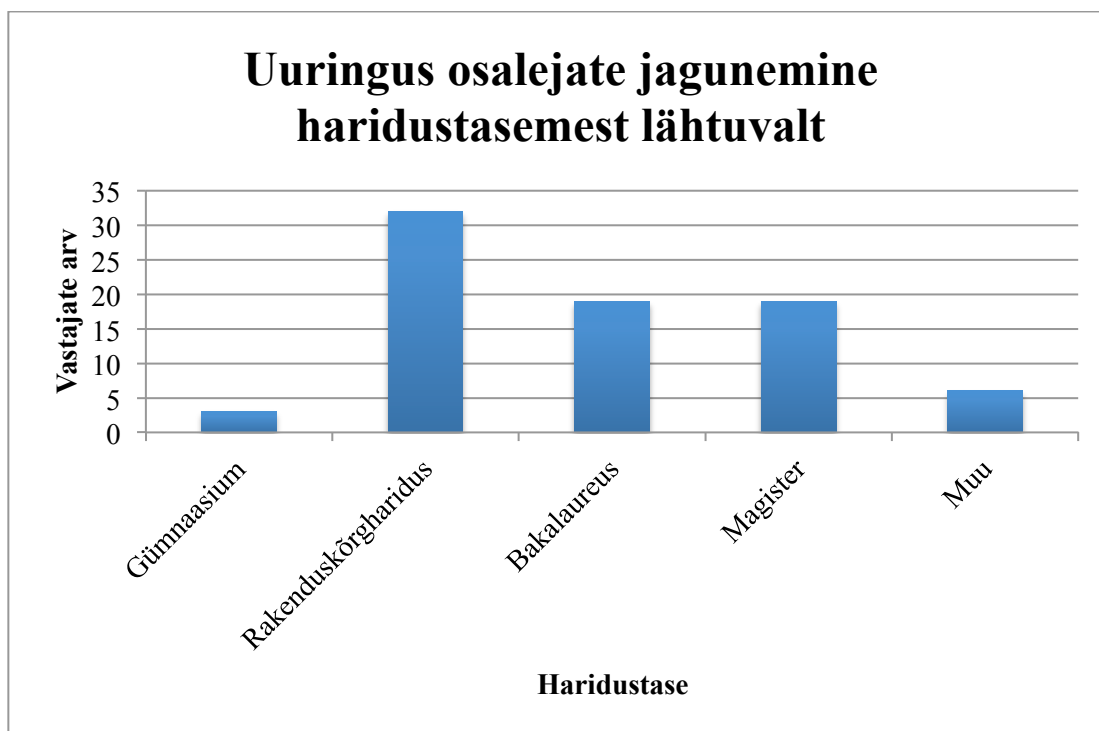
Allikas: Autori koostatud

Uuringu üks küsimus oli seotud osalejate haridustasemega ning valikvastused jaotusid järgmiselt: gümnaasiumi-, rakenduskõrg-, bakalaureuse- ning magistriharidus. Lisaks oli valikus variant „Muu”, mille valis 7% vastajaid (kellest 5% omasid keskeriharidust). Tabel 3.2 ja joonis 4 näitavad uuringus osalejate arvu ning osatähtsust lähtuvalt nende haridustasemest. Kõige enam vastajaid oli rakenduskõrgharidusega, mis moodustas kõigist vastajatest 41%.

Tabel 3.2. Uuringus osalejate jagunemine haridustasemest lähtuvalt

Haridustase	Vastajate arv	Vastajate osatähtsus %-des
Gümnaasium	3	4
Rakenduskõrgharidus	32	41
Bakalaureus	19	24
Magister	19	24
Muu	6	7
Kokku vastajaid	79	100

Allikas: Autori koostatud

Joonis 4. Uuringus osalejate jagunemine haridustasemest lähtuvalt

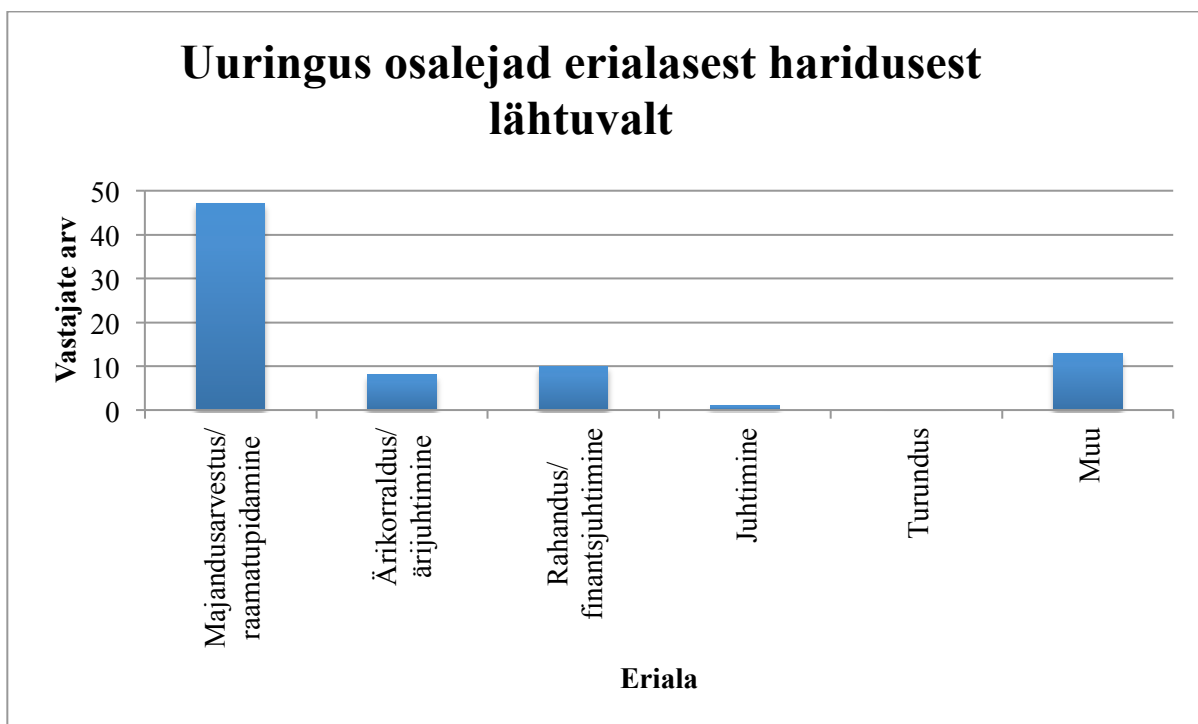
Allikas: Autori koostatud

Küsimustik oli suunatud eelkõige raamatupidajatele ning finantsjuhtidele, kes puutuvad kokku rahakäibe aruande ja analüüsi rakendamisega. Ühes küsimuses soovis magistritöö autor teada saada vastajate erialast haridust. Selgus, et 59% küsimustikule vastanutest olid spetsialiseerunud majandusarvestusele/raamatupidamisele ning 13% rahandusele/finantsjuhtimisele. Tabel 3.3 ning joonis 5 näitavad küsimustikule vastanute arvu ning osatähtsust erialalisest haridusest lähtuvalt.

Tabel 3.3. Uuringus osalejad erialasest haridusest lähtuvalt

Eriala	Vastajate arv	Vastajate osatähtsus %-des
Majandusarvestus/raamatupidamine	47	59
Ärikorraldus/ärijuhtimine	8	10
Rahandus/finantsjuhtimine	10	13
Juhtimine	1	1
Turundus	0	0
Muu	13	17
Kokku vastajaid	79	100

Allikas: Autori koostatud

Joonis 5. Uuringus osalejad erialasest haridusest lähtuvalt

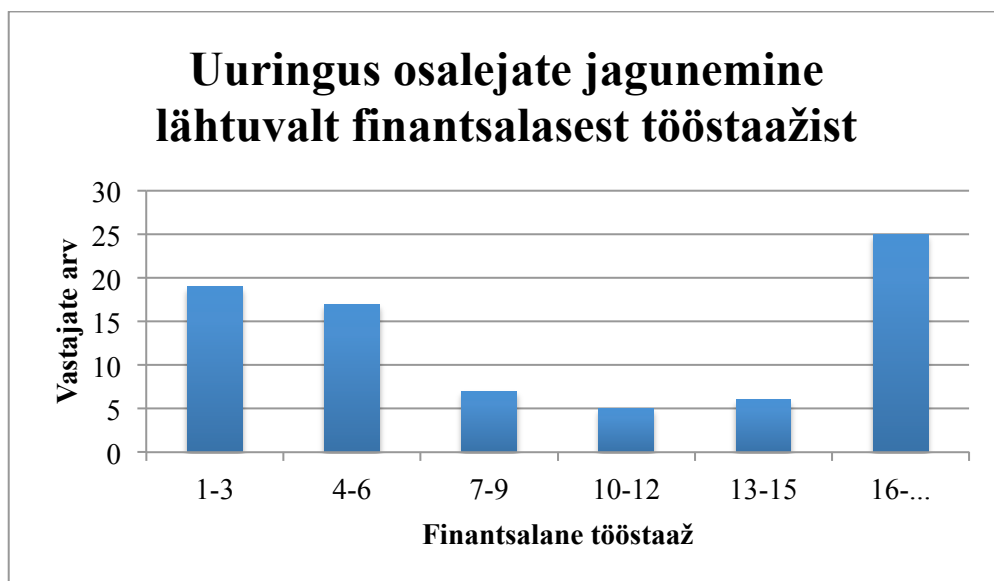
Allikas: Autori koostatud

Käesoleva töö autor pidas küsimustiku tulemuste tõlgendamise jaoks vajalikuks teada ka vastajate finantsalast tööstaaži aastates. See võimaldas saada adekvaatsemat informatsiooni inimestelt, kel oli pikaajaline töökogemus finantsvaldkonnas. Autori jaoks on märkimisväärne asjaolu, et 32%-l vastanutest oli finantsalast tööstaaži üle 16 aasta. Tabelis 3.4 ja joonisel 6 on toodud välja uuringus osalenute arv ning osatähtsus lähtuvalt finantsalasest tööstaažist.

Tabel 3.4. Uuringus osalejate jagunemine lähtuvalt finantsalasest tööstaažist

Finantsalane tööstaaž aastates	Vastajate arv	Vastajate osatähtsus %-des
1–3	19	24
4–6	17	21
7–9	7	9
10–12	5	6
13–15	6	8
16–...	25	32
Kokku vastajaid	79	100

Allikas: Autori koostatud

Joonis 6. Uuringus osalejate jagunemine lähtuvalt finantsalasest tööstaažist

Allikas: Autori koostatud

Töö autor, olles analüüsinud uuringus osalejate taustandmeid, tõdeb, et erinevused uuringus osalejate vanusekategoriates, haridus- ja erialases tasemes ning ka tööstaažis annab laialdasema ülevaate ankeedi lõpptulemuste hindamisel ning järelduste tegemisel.

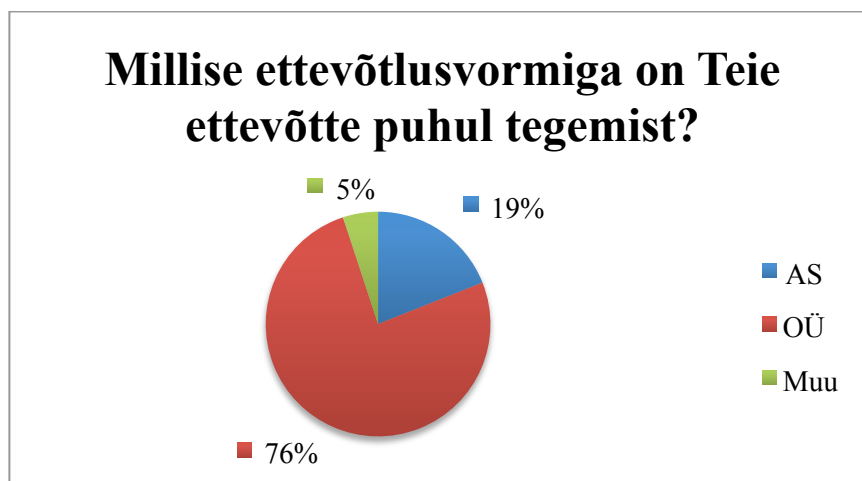
3.3 Uuringus osalenud ettevõtete profiil

Uuringus osalejatest 76% töötas osahingus ning 19% aktsiaseltsis. Tabelis 3.5 ning joonisel 7 on toodud uuringus osalenud ettevõtlusvormide arv ning osatähtsus.

Tabel 3.5. Millise ettevõtlusvormiga on Teie ettevõtte puhul tegemist?

Ettevõtlusvorm	Vastajate arv	Vastajate osatähtsus %-des
AS	15	19
OÜ	60	76
Muu	4	5
Kokku vastajaid	79	100

Allikas: Autori koostatud

Joonis 7. Millise ettevõtlusvormiga on Teie ettevõtte puhul tegemist?

Allikas: Autori koostatud

Küsimuse eesmärk oli välja selgitada ettevõtlusvormi ja rahakäibe aruande informatsiooni kasutamise vaheline seos. Uurides seoseid ettevõtlusvormi ning rahakäibe aruande informatsiooni kasutamise vahel, selgus, et rahakäibe aruande andmeid kasutatakse finantsseisundi hindamiseks eelkõige aktsiaseltsides. Ankeedis vastanutest, kes näitasid ettevõtlusvormiks aktsiaseltsi, kasutas rahakäibe aruannet finantsseisundi hindamiseks 40%. Seevastu osahingute puhul oli vastav näitaja 28%. Sellest järeldub, et osahingutes ei ole rahakäibe aruande informatsiooni kasutamine nii levinud kui aktsiaseltside seas. Töö autori arvates saaks objektiivsema tulemuse, kui ankeedis vastanuid oleks enam-vähem võrdne arv. Selle küsimuse vastused annavad küll nägemuse ettevõtlusvormi ja rahakäibe aruande kasutamise seosest finantsseisundi hindamiseks, kuid see kipub subjektiivne olema.

Tabel 3.6 näitab uuringus osalenud ettevõtete kuuluvust kontserni. 59% ettevõtetest ei kuulunud ning 41% kuulus kontserni. Emaettevõtteid oli 22% ning tütarettevõtteid 19%.

Tabel 3.6. Uuringuga hõlmatud ettevõtete kuuluvus kontserni

Kontserni kuuluvus	Vastajate arv	Vastajate osatähtsus %-des
Emaettevõte	17	22
Tütarettevõte	15	19
Mitte kumbki	47	59
Kokku vastajaid	79	100

Allikas: Autori koostatud

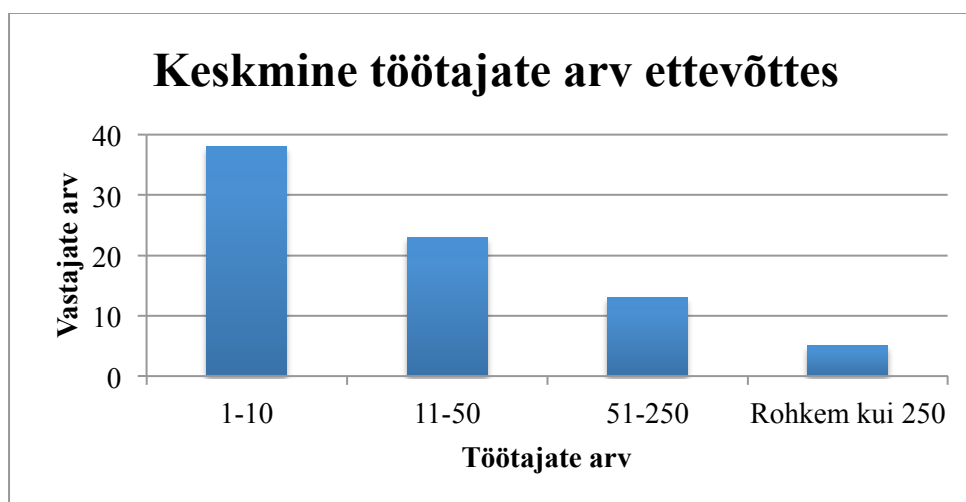
Töö autor uuris, kas kontserni kuuluvus mõjutab ettevõttes rahakäibe aruande informatsiooni kasutamist ettevõtte hindamisel. Tulemustest selgus, et 38% kontserni kuuluvatest ja uuringus osalenud ettevõtetest kasutas rahakäibe aruande informatsiooni ettevõtte finantsseisundi hindamiseks. Uuringus osalenutest, kes ei kuulunud kontserni, kasutas rahakäibe aruannet ettevõtte hindamiseks 23%. Seega võib järeldada, et kontserni kuuluvad ettevõtted kasutavad rahakäibe aruannet teistest rohkem.

Tabelis 3.7 ja joonisel 8 on toodud küsimustikule vastanute ettevõtte suurus. Lähtuvalt Raamatupidamise seaduse § 3 punktis 15 toodud mõistest kuulub kuni 50 töötajaga ettevõtte väikeettevõtte kategooriasse (Raamatupidamise seadus 2002 paragrahv 3 punkt 15). Seega on uuringus osalenud ettevõtetest 77% mikro- ja väikeettevõtted (juhul kui järgnevatest näitajatest kaks ei ületa järgmisi piirmäärasid: bilansimaht 4 000 000 eurot ning müügitulu 8 000 000 eurot).

Tabel 3.7. Keskmise töötajate arv ettevõttes

Keskmine töötajate arv	Vastajate arv	Vastajate osatähtsus %-des
1–10	38	48
11–50	23	29
51–250	13	17
Rohkem kui 250	5	6
Kokku vastajaid	79	100

Allikas: Autori koostatud

Joonis 8. Keskmise töötajate arv ettevõttes

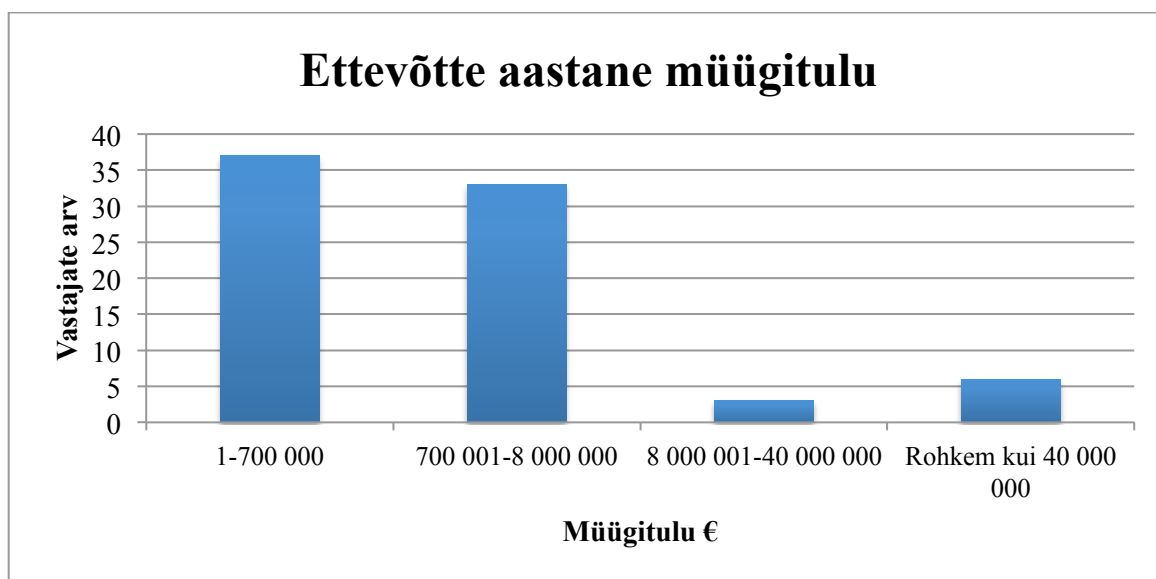
Allikas: Autori koostatud

Ettevõtte suurust aitab määrata ka ettevõtte aastane müügitulu. Tabelis 3.8 ja joonisel 9 on toodud ettevõtte aastane müügitulu. Lähtudes Raamatupidamise seaduse mõistetest, kuulus uuringus osalenud ettevõtetest aastase müügitulu põhjal 89% mikro- ja väikeettevõtete kategooriasse (juhul kui järgmised kaks näitajat ei ületa kindlaksmääratud piirmäärasid: bilansimaht 4 000 000 eurot ning keskmine töötajate arv 50).

Tabel 3.8. Ettevõtte aastane müügitulu eurodes

Aastane müügitulu	Vastajate arv	Vastajate osatähtsus %-des
1–700 000	37	47
700 001–8 000 000	33	42
8 000 001–40 000 000	3	4
Rohkem kui 40 000 000	6	7
Kokku vastajaid	79	100

Allikas: Autori koostatud

Joonis 9. Ettevõtte aastane müügitulu

Allikas: Autori koostatud

Enamik uuringus osalenud ettevõtetest kuulub osäühingusse. Sellist tulemust eeldas ka uurimustöö autor, kuna Eestis oli 2016. aasta 1. märtsi seisuga äriregistris registreeritud 157 654 osäühingut, mis moodustas Eesti Äriregistris registreeritud ühingute koguarvust ligikaudu 79% (Äriregister ning mittetulundusühingute...). Keskmise töötajate arvu ja müügitulu analüüs näitas, et uuringus osalesid peamiselt mikro- ja väikeettevõtted.

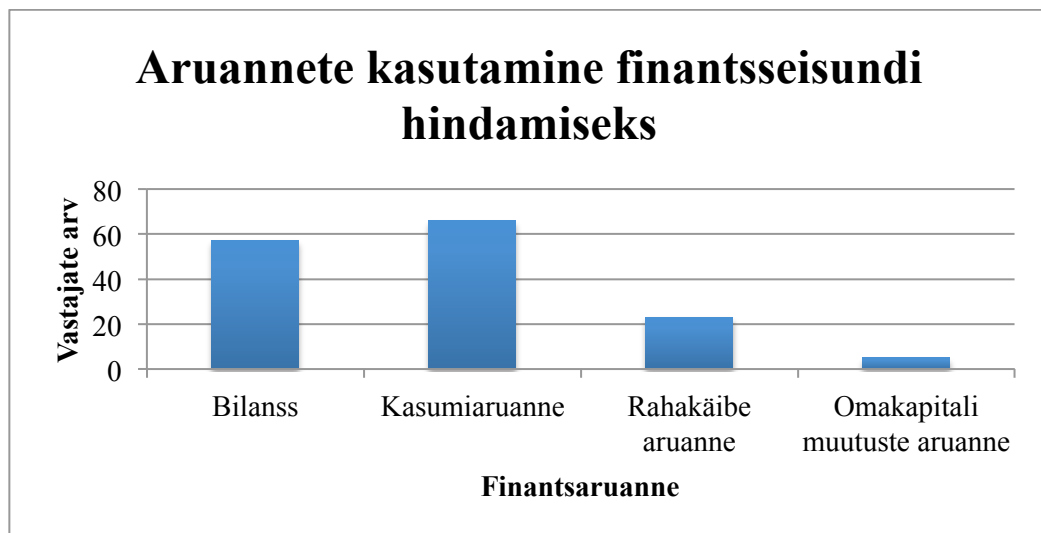
3.4 Tekke- ja kassapõhise informatsiooni kasutamine uuringus osalenud ettevõtetes

Tabelis 3.9 ja joonisel 10 on välja toodud aruannete kasutamine ettevõtete finantsseisundi hindamiseks. 82% uuringus osalenutest eelistab ettevõtte finantsseisundi hindamiseks kasutada bilanssi ja kasumiaruannet. Korrates Boweni ja Daley (1986) seisukohta, tuleneb selline tulemus uskumusest, et tekkepõhine aruanne on ettevõtte praeguse ning tulevase rahakäibe hindamisel parem indikaator. Samas märgib Kirkham (2012), et tuginemine tekkepõhiste suhtarvudele (lühiajaliste kohustiste kattekordaja ja maksevalmiduse kordaja) on ebamõistlik erinevate vara hindamismeetodite tõttu.

Tabel 3.9. Aruannete kasutamine finantsseisundi hindamiseks

Finantsaruanne	Vastajate arv	Vastajate osatähtsus %-des
Bilanss	57	38
Kasumiaruanne	66	44
Rahakäibe aruanne	23	15
Omakapitali muutuste aruanne	5	3
Kokku vastajaid (vastuseid)	79 (151)	100

Allikas: Autori koostatud

Joonis 10. Aruannete kasutamine finantsseisundi hindamiseks

Allikas: Autori koostatud

Rahakäibe aruande koostavad üks kord aastas 63% uuringus osalenutest. 13% vastanutest koostab aruande üks kord kvartalis ja 24% üks kord kuus. Tabelis 3.10 on näidatud rahakäibe aruande koostamise sagedus uuringus osalejate hulgas. Uurides ettevõtete rahakäibe aruande koostamise sagedust, selgus, et 77% uuringus osalenutest, kes ei kuulnud kontserni, koostavad rahakäibe aruande üks kord aastas. Seevastu kontserni kuuluvatest ettevõtetest 44% koostab rahakäibe aruande üks kord aastas ning 56% koostab rahakäibe aruande sagedamini. Millest saab järeldada, et kontserni kuuluvad ettevõtted koostavad rahakäibe aruannet sagedamini kui mitte kontserni kuuluvad ettevõtted.

Tabel 3.10. Rahakäibe aruande koostamissagedus

Sagedus	Vastajate arv	Vastajate osatähtsus %-des
Üks kord kuus	19	24
Üks kord kvartalis	10	13
Üks kord aastas	50	63
Kokku vastajaid (vastuseid)	79 (151)	100

Allikas: Autori koostatud

Uuringus osalenute hulgas kasutatakse rahakäibe aruande koostamisel enamasti kaudmeetodit, mida eelistas 77% vastajatest. Tabelis 3.11 on näidatud rahakäibe aruande meetodite kasutamise populaarsus. Rahvusvahelises arvestuspraktikas on rahakäibe aruande koostamisel kõige levinum kaudmeetod. Seda tõendab ka Lighstone'i, Wilcoxi ja Beaubieni uurimus, mille kohaselt 99,9% uuringus osalenutest eelistas rahakäibe aruande koostamisel kaudmeetodit. Lighstone *et al* märgivad, et CICA (*Canadian Institute of Chartered Accountants*) käsiraamat soovib kasutada otsemeetodit. (Lightstone *et al* 2014) Samuti soovib otsemeetodit rakendada IAS 7 (IAS 7 paragrahv 19). Kaudmeetodi laialdane kasutamine võib olla tingitud asjaolust, et selle meetodi puhul on rahakäibe aruandeks vajalik informatsioon juba eelnevalt olemas. Seega on kaudmeetodi rakendamine ettevõtete jaoks lihtsam. (Haber 2004: 138) Broome (2004) märgib, et juhtkonna sõnul on otsemeetodi mitterakendamise põhjuseks liigne kulukus. Samas on kaudmeetodi kasutamisel põhitegevuse rahakäibe peidetud (aruandes ei näe põhitegevuse raha laekumist ja väljamakset).

Tabel 3.11. Otse- ja kaudmeetodi kasutamine uuringuga hõlmatud ettevõtetes

Meetod	Vastajate arv	Vastajate osatähtsus %-des
Kaudmeetod	61	77
Otsemeetod	18	23
Kokku vastajaid	79	100

Allikas: Autori koostatud

Uuringu tulemustest selgus, et 35% vastanutest peab ennast pädevaks rahakäibe aruande informatsiooni kasutamisel/tõlgendamisel. Samas 34% vastanutest oli seisukohal, et nad ei ole pädevad rahakäibe aruande infot analüüsima ning 31% vastanutest ei kasuta rahakäibe aruande informatsiooni. Tabelis 3.12 on toodud uuringus osalejate seisukoht rahakäibe aruande informatsiooni kasutamisel.

Tabel 3.12. Kas tunnete, et olete rahakäibe aruande koostamisel/tõlgendamisel kompetentne (oskate selle aruandefo põhjal õigel ajal probleeme tuvastada ning operatiivselt reageerida muutustele)?

Vastus	Vastajate arv	Vastajate osatähtsus %-des
Jah	28	35
Ei	27	34
Ma ei kasuta rahakäibe aruande informatsiooni	24	31
Kokku vastajaid	79	100

Allikas: Autori koostatud

Uuringus osalejatest 76% jaoks ei tekita rahakäibe aruandes (äri-, investeerimis- või finantseerimistegevus) intresside/dividendide/laenude kajastamine raskusi. Samas 24% tõdeb, et neis tekitab arusaamatust, millises rahakäibe aruande osas tuleks intressid/dividendid/laenud kajastada. Tabelis 3.13 on esitatud uuringus osalenute seisukoht intresside/dividendide/laenude kajastamise kohta rahakäibe aruandes.

Tabel 3.13. Kas Teis tekitab arusaamatust, millises rahakäibe aruande osas (äri-, investeerimis- või finantseerimistegevus) tuleks kajastada intressid/dividendid/laenud?

Vastus	Vastajate arv	Vastajate osatähtsus %-des
Jah	19	24
Ei	60	76
Kokku vastajaid	79	100

Allikas: Autori koostatud

Tabel 3.14 näitab, et rahakäibe aruandes kirjet „Muud korrigeerimised” ei ole kasutanud 71% uuringus osalejatest eesmärgiga, et rahakäibe aruande kirjed „Kokku rahavood” ning „Raha ja raha ekvivalentide muutus” klapiksid. Kõnealust võimalust on kasutanud 29% vastanutest.

Tabel 3.14. Kas olete kasutanud rahakäibe aruande kirjet „Muud korrigeerimised” selleks, et rahakäibe aruande kirjed „Kokku rahavood” ning „Raha ja raha ekvivalentide muutus” klapiksid?

Vastus	Vastajate arv	Vastajate osatähtsus %-des
Jah	23	29
Ei	56	71
Kokku vastajaid	79	100

Allikas: Autori koostatud

Tabel 3.15 näitab, et 58% uuringus osalenutest ei ole ning 42% uuringus osalenutest on varem kokku puutunud kassapõhise analüüsiga.

Tabel 3.15. Kas Te olete kokku puutunud kassapõhise analüüsiga (rahakäibe aruande analüüs)?

Vastus	Vastajate arv	Vastajate osatähtsus %-des
Jah	33	42
Ei	46	58
Kokku vastajaid	79	100

Allikas: Autori koostatud

Uuringus osalenutest 63% leidis, et informatsioon kassapõhise analüüsi teostamiseks on ebapiisav. Tabelis 3.16 on toodud uuringus osalenute seisukoht kassapõhise analüüsi informatsiooni olemasolu kohta. Kirkham (2012) on rõhutanud, et kassapõhisele analüüsile on pööratud liiga vähe tähelepanu. Ohlson ja Aier arvavad (2009), et kassapõhine analüüs on raskendatud puuduliku informatsiooni tõttu. Nad nendivad, et vajaka jääb nii teoreetilistest teadmistest kui ka praktilistest õpetustest, kuidas kassapõhist analüüsi algusest lõpuni teostada.

Tabel 3.16. Kas Teie arvates on piisavalt informatsiooni kassapõhise analüüsi tegemiseks?

Vastus	Vastajate arv	Vastajate osatähtsus %-des
Jah	29	37
Ei	50	63
Kokku vastajaid	79	100

Allikas: Autori koostatud

Tabelist 3.17 selgub, et 60% uuringus osalenutest tundis vajadust eestikeelse kassapõhise meetodika järele ning 40% vastanutest arvas, et eestikeelse kassapõhise analüüsi meetodika ei ole vajalik. Seda võib seletada ka Millsi ja Yamamura (1998) tõdemusega, et paljud finantsjuhid ei pööra kassapõhiste suhtarvudele piisavalt tähelepanu.

Tabel 3.17. Kas tunnete vajadust eestikeelse kassapõhise analüüsi meetodika järele?

Vastus	Vastajate arv	Vastajate osatähtsus %-des
Jah	47	60
Ei	32	40
Kokku vastajaid	79	100

Allikas: Autori koostatud

Aastast 2017 ei ole mikro- ja väikeettevõtetel kohustust esitada majandusaasta aruande osana rahakäibe aruannet (RTJ 2 paragrahv 34). Töö autor uuris seadusemuudatust puudutavate inimeste seisukohta selle muudatuse suhtes. Küsimuse „Teie suhe seadusemuudatusse kaotada 2017. aastast rahakäibe aruande esitamise nõue mikro- ja väikeettevõtetel” vastusena oli kasutatud viiepallisüsteemis hindamisskaalat, mille abil uuriti vastanute hoiakut (negatiivne või positiivne). 1 tähistas negatiivset ning 5 positiivset. Tulemustest selgus, et keskmine näitaja oli 3,51, millest võib järeldada, et uuringus osalenud inimesed suhtuvad seadusemuudatusse pigem positiivselt. Kõige enam vastajaid (27) valis variandi 5, samas 19 inimest valis variandi 3 ja 14 vastanut valis variandi 4.

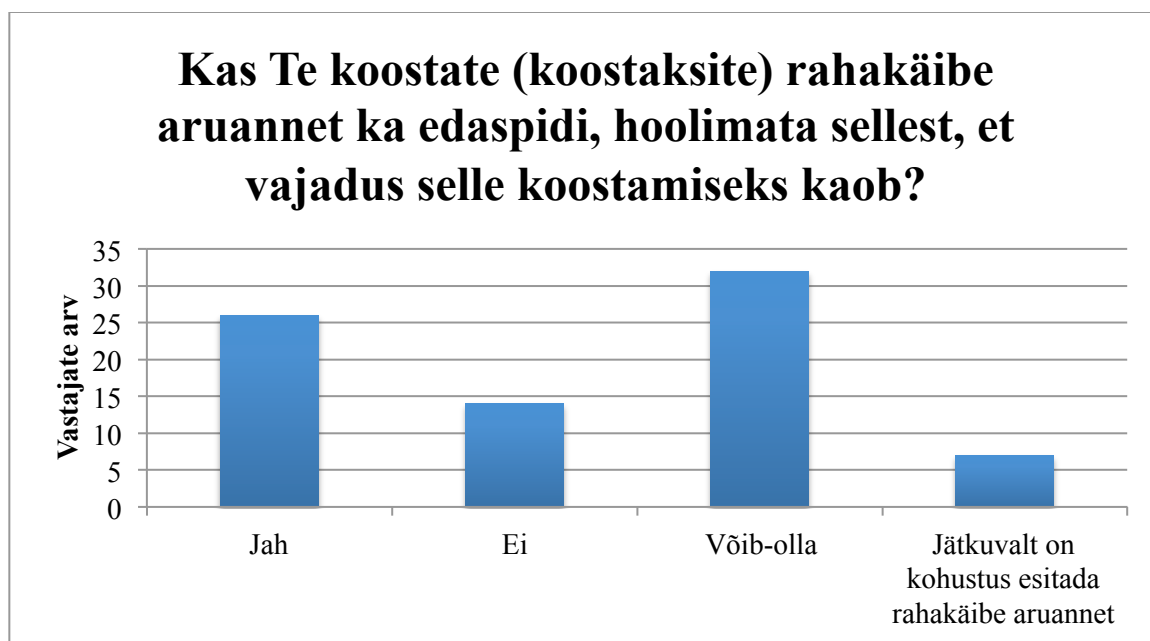
Uuringu käigus küsiti osalejatelt, kas nad koostavad rahakäibe aruannet ka edaspidi, hoolimata sellest, et mikro- ja väikeettevõtted ei pea seda aruannet enam koostama. Tabelis 3.18 esitatu põhjal selgub, et 33% vastanutest koostab rahakäibe aruande ka edaspidi ning 40% valis vastusevariandi „Võib-olla“. Seega ei ole rahakäibe aruande näol tegemist ainult kohustusliku aruandega vaid ettevõtted soovivad kasutada rahakäibe aruannet ka

edaspidi. Joonis 11 kujutab graafiliselt uuringus osalejate rahakäibe aruande esitamist alates aastast 2017.

Tabel 3.18. Kas Te koostate (koostaksite) rahakäibe aruannet ka edaspidi, hoolimata sellest, et vajadus selle koostamiseks kaob?

Vastus	Vastajate arv	Vastajate osatähtsus %-des
Jah	26	33
Ei	14	18
Võib-olla	32	40
Jätakuvalt on kohustus esitada rahakäibe aruanne	7	9
Kokku vastajaid	79	100

Allikas: Autori koostatud

Joonis 11. Kas te koostate (koostaksite) rahakäibe aruannet ka edaspidi, hoolimata sellest, et vajadus selle koostamiseks kaob?

Allikas: Autori koostatud

Uuringus osalenutelt küsiti, kas nad oskavad nimetada vähemalt ühe rahakäibe aruandel põhineva analüütilise suhtarvu. Tabel 3.19 näitab, et 53% vastanutest oskab, kuid 47% vastanutest ei oska nimetada vähemalt ühte kassapõhist suhtarvu.

Tabel 3.19. Kas oskate nimetada vähemalt ühe rahakäibe aruandel põhineva analüütilise suhtarvu?

Vastus	Vastajate arv	Vastajate osatähtsus %-des
Jah	42	53
Ei	37	47
Kokku vastajaid	79	100

Allikas: Autori koostatud

Tabel 3.20 näitab, et 70% vastanutest oskas nimetada bilansil/kasumiaruandel põhinevat suhtarvu. Uuringu tulemustest järeldub, et uuringus osalejad olid tekkepõhistest suhtarvudest rohkem teadlikud kui kassapõhistest suhtarvudest. Seda võib seletada sellega, et kuigi kassapõhiseid suhtarve on välja töötatud ja arendatud juba aastakümned, ei kajastata kassapõhiseid suhtarve majandusarvestuse alastes publikatsioonides (Kirkham 2012).

Töö autor, olles kokku puutunud finantsanalüüsiga, tõdeb, et kassapõhiste suhtarvudele ei ole pööratud piisavalt tähelepanu ning kassapõhiste suhtarvude olemasolu teadvustamine on seetõttu raskendatud. Töö autori jaoks on mõistmatu, miks ei ole kassapõhisele analüüsile siiani piisavalt tähelepanu pööratud.

Tabel 3.20. Kas oskate nimetada vähemalt ühe bilansil/kasumiaruandel põhineva analüütilise suhtarvu?

Vastus	Vastajate arv	Vastajate osatähtsus %-des
Jah	55	70
Ei	24	30
Kokku vastajaid	79	100

Allikas: Autori koostatud

Enim nimetatud suhtarvudeks olid likviidsuskordaja, lühiajalise kohustiste kattekordaja ning omakapitali rentaablus (*return on equity*, ROE). Lühiajaliste kohustiste kattekordaja populaarsust võib seostada magistritöö esimeses peatükis mainitud seisukohaga, mille kohaselt seda suhtarvu peetakse kogu suhtarvuanalüüsi arengu alguseks. Mills ja Yamamura (1998) leidsid, et lühiajaliste kohustiste kattekordaja ja likviidsuskordaja on subjektiivsemad, kuna need arvutatakse kindlal ajahetkel ning seega võivad need sisaldada ebatavalisi muutusi käibevaras ning lühiajalistes kohustistes. Lühikohustiste rahakate aga võtab arvesse kogu perioodi rahakäibe ning kõrvutab seda ettevõtte lühiajaliste kohustistega.

Magistritöö raames tehtud küsitluse tulemustest selgus, et kassapõhise analüüsiga ei ole kokku puutunud 58% uuringus osalenutest, samas 60% uuringus osalenutest tunneb vajadust eestikeelse kassapõhise analüüsi meetoodika järele. Sellest teeb magistritöö autor järelduse, et kassapõhise analüüsi teostamiseks ei ole piisavalt informatsiooni. Seda järeldust toetab ka 63% uuringus osalenutest, kes leiavad, et informatsiooni kassapõhise analüüsi teostamiseks ei ole piisavalt. Magistritöö autori arvates on tähelepanuväärne, et kuigi uuringutes osalenutest 58% ei ole eelnevalt kokku puutunud kassapõhise analüüsiga, siis 53% nendest oskab enda arvates nimetada vähemalt ühte kassapõhist analüütilist suhtarvu. Sellest võib järeldada, et uuringus osalenud inimesed on küll kokku puutunud kassapõhise analüüsi suhtarvudega kuid ei ole teadlikud kassapõhise analüüsi terviklikkusest. Seega on magistritöö eesmärk koostada kompleksne kassapõhise analüüsi meetoodika tuginedes teiste autorite poolt avaldatud materjalidele ning uurimisteema põhjendatud ning Eesti kontekstis olulised. Kompleksne kassapõhise analüüsi meetoodika koosneb:

- struktuurianalüüsist, mis võimaldab pöörata tähelepanu tehingutele/toimingutele, mis on juba aset leidnud ning võivad mõjutada kassapõhiste suhtarvude tõlgendamist. Mida rohkem pöörata tähelepanu struktuurianalüüsile, seda kompetentsemaid järeldusi saab teha kassapõhiste suhtarvude kohta.
- kassapõhistest suhtarvudest, mis võimaldavad ettevõttel hinnata ettevõtte finantstulemusi kvaliteetsemalt, kuna ettevõtte finantstulemusi kõrvutatakse rahaga, mis on reaalsem kui kasum.
- peamistest rahaprobleemidest, millega ettevõtte võib silmitsi seista ning nende ennetus- ja lahendusvõimalustest. Kolm peamist rahaprobleemi on esitatud koos nende tekkepõhjuse ning ennetus- ja lahendusvõimalustega.

Magistritöö autori koostatud küsitluse tulemused näitavad, et 65% uuringus osalenutest ei kasuta rahakäibe aruannet probleemide tuvastamiseks ning kiireks reageerimiseks. Sellest 34% arvab, et ei ole selle jaoks piisavalt kompetentsed. Tehtud küsitluse tulemustest selgub, et ligikaudu 30% vastanutest ei oska rahakäibe aruannet korrektselt koostada. Seda näitab asjaolu, et kirjet “Muud korrigeerimised” kasutatakse selleks, et rahakäibe aruande kirjed “Kokku rahavood” ja “Raha ja raha ekvivalentide muutus” klapiksid. See aga mõjutab rahakäibe aruande põhitegevuse rahakäivet, kuna muude korrigeerimistena võidakse kajastada ka tegelikult finantseerimis- või investeerimistegevusega seotud rahakäivet. See tegevus mõjutab omakorda kassapõhise

analüüsi suhtarvude tulemusi ning sellest lähtuvalt ka ettevõtte juhtkonna järeldusi ja otsuseid. Rahakäibe aruande korrektne koostamine ning tõlgendamine on oluline ka edaspidi, hoolimata sellest, et mikro- ja väikeettevõtetel rahakäibe aruande esitamise kohustus aastast 2017 ei ole. Seda näitab magistrinäitö autori tehtud küsitluse tulemus, milles 33% ettevõtteid, kellel puudub rahakäibe aruande esitamise kohustus aastast 2017, kindlasti koostavad seda edasi ning 40% ettevõtetest koostab seda edaspidi võib-olla. Sellest võib järeldada, et ettevõtte info sisetarbijad kasutavad rahakäibe aruande informatsiooni ka edaspidi.

KOKKUVÕTE

Järjest rohkem pööratakse maailmas tähelepanu tekkepõhise analüüsi kõrval ka kassapõhisele analüüsile, mis põhineb rahakäibe aruandel. Esimesed kassapõhise analüüsi uuringud viidi läbi juba 1960. aastatel, mis näitab, et kassapõhise analüüsi olulisusest saadi aru enne, kui kassapõhine aruandlus muutus kohustuslikuks. Eestis on kahjuks kassapõhise analüüsi kohta andmeid keeruline saada ning samuti on eesti keeles teavet selle kohta vähe.

Magistritöö eesmärk oli koostada kompleksne kassapõhise analüüsi meetodika tuginedes teiste autorite poolt avaldatud materjalidele. Magistritöös uuris autor paljude autorite eri aastatel avaldatud trükiseid, mis käsitlesid tekke- ja kassapõhist arvestust ja analüüsi, samuti hindas autor kassapõhise analüüsi olulisust teiste autorite tehtud uuringute kaudu. Töö autor identifitseeris peamised rahakäibe aruande põhitegevuse rahakäibe kassapõhised suhtarvud. Ka käsitles autor rahakäibe aruande klassifitseerimisprobleeme, selle aruandega manipuleerimise võimalusi ning tõi välja rahakäibe aruandes esinevaid võimalikke probleeme ning nende lahendusvõimalusi. Need kõik on olulised aspektid kassapõhise analüüsi kohta järelduste tegemisel.

Kompleksne kassapõhise analüüsi meetodika koosneb:

- struktuurianalüüsist, mis võimaldab pöörata tähelepanu tehingutele/toimingutele, mis on juba aset leidnud ning võivad mõjutada kassapõhiste suhtarvude tõlgendamist. Mida rohkem pöörata tähelepanu struktuurianalüüsile, seda kompetentsemaid järeldusi saab teha kassapõhiste suhtarvude kohta.
- kassapõhistest suhtarvudest, mis võimaldavad ettevõttel hinnata ettevõtte finantstulemusi kvaliteetsemalt, kuna ettevõtte finantstulemusi kõrvutatakse rahaga, mis on reaalsem kui kasum.
- peamistest rahaprobleemidest, millega ettevõtte võib silmitsi seista ning nende ennetus- ja lahendusvõimalustest. Kolm peamist rahaprobleemi on esitatud koos nende tekkepõhjuse ning ennetus- ja lahendusvõimalustega.

Olles seda teemat süvitsi uurinud, väidab autor, et kuigi kassapõhist analüüsi on maailmas uuritud ja arendatud juba aastakümneid, on kasutatavad näitarvud siiski paljudel juhtudel erinevad. Eri autorid kasutavad sama sisu uurimiseks erinevat vormi ehk konkreetse uurimistöo puhul erinevat valemit. See omakorda tekitab suurt segadust ja küsitavusi näitarvude erinevates käsitusviisides. Oluline on jõuda konsensusele kassapõhiste suhtarvude suhtes. Samuti on oluline, et kassapõhiseid suhtarve saaks millegi konkreetsega võrrelda, vastasel juhul puudub kassapõhise analüüsi rakendamisel mõte.

Ettevõtet saab muuta likviidsemaks, kui tekkepõhine kasum on reaalset tagatud rahaga. Samuti tuleb planeerida ettevõtte rahakäibe juhtimist, mis aitab ettevõttel probleeme ennetada, selle asemel et neid hiljem likvideerida. Rahakäibe efektiivsemaks juhtimiseks peab arvutama kassapõhiseid suhtarve ning jälgima muutusi ning trende. Kokkuvõttes on oluline pöörata tähelepanu näitarvudele, teha seda järjepidevalt ning osata tulemusi tõlgendada.

Kassapõhise analüüsi peamine eesmärk on analüüsi tulemusi vajadusel kiiresti kasutada ettevõtte finantsseisundi muutmiseks, probleemide lahendamiseks ning tasuvate võimaluste kasutamiseks. Antud magistritöö võimaldab autori arvates ettevõtte juhtkonnal kasutada magistritöös käsitletud kompleksset kassapõhise analüüsi meetodikat ettevõtete finantstulemuste parendamiseks. Siiski usub magistritöö autor, et praegu on kassapõhist analüüsi võimalik rakendada peamiselt ettevõtte info sisetarbijatel läbi trendianalüüsi, kuna puuduvad tegevusvaldkonna keskmised kassapõhise analüüsi näitarvud.

Autor teeb ettepaneku:

- arendada kassapõhist analüüsi edasi, analüüsides ning võrreldes tekke- ja kassapõhise lähenemisviisi erinevusi, sarnasusi ning tulemusi. Autori arvates on tekkepõhised näitarvud vajalikud, samas tuleks leida ka uusi lahendusi, kuidas ettevõtete analüüs muuta üksikasjalikumaks ning läbipaistvamaks. Autori arvates saab seda teha tekke- ja kassapõhise analüüsi sidumise abil.
- koostada korralik juhendmaterjal rahakäibe aruande koostamiseks ja analüüsimiseks. Juhendmaterjali peaks koostama Raamatupidamise Toimkond kaasates erialaspetsialiste (professorid, õppejõud). Kindlasti tuleb eelnevalt teha laiaulatuslik uuring ettevõtete rahakäibe aruannet koostavate ja analüüsivate inimeste seas eesmärgiga leida juhendmaterjali koostamiseks vajalikud pidepunktid. Kassapõhise analüüsi teostamise alus on korrektselt koostatud rahakäibe aruanne.

- kasutada Eesti Statistikaametil kassapõhiseid suhtarve ning leida tegevusvaldkondade näitarvud, millega ettevõtete juhtkond saab kassapõhise analüüsi tulemusi võrrelda.

Magistritöö autor on seisukohal, et käesoleva magistritöö eesmärk on täidetud ning tööst on ettevõtetal kasu rahakäibe aruande efektiivsemal analüüsimisel.

SUMMARY

CASH-BASIS ANALYSIS AS ONE WAY OF EVALUATING A COMPANY'S FINANCIAL RESULTS

Asti Ploom

The salience of the topic of the master's thesis stems from the fact that in the current era, more attention is devoted to analysis of statements compiled using accrual accounting. The balance sheet and income statement are the main financial statements used for analysis. Yet the cash flow statement should not be neglected, as it gives more details about how the cash balance changes depending on the company's operating, investing and financing activities. The salience of the topic also derives from the fact that the cash flow statement will no longer be obligatory for micro- and small companies starting in 2017.

The aim of the master's thesis was to prepare a comprehensive methodology for cash-basis analysis, based on other authors' sources dealing with this type of analysis. Comprehensive cash-basis analysis methodology encompasses both structural analysis and cash based ratios. In this master's thesis, the author studied publications by a number of authors from different years dealing with accrual and cash-basis accounting and analysis. The author also evaluated the importance of cash-basis analysis through several studies. The author identifies the main cash flow ratios with regard to cash flow from the principal area of activity shown on the cash flow statement, as the information on cash flow from operating activity is significant input for assessing the soundness of a company. A company should, after all, be capable of generating revenue streams from its operating activity in order to ensure sustainability.

The thesis consists of three sections. The first section provides an overview of the theoretical aspects of cash basis and the nature of and differences between accrual accounting and cash basis, and introduces cash-based and accrual-based accounting and analysis. It also

provides an overview of the history of accrual and cash basis analysis, and introduces the most important thinkers in the field of cash based and accrual analysis. It also deals with the cash flow statement, which is the basis for cash based analysis. The second section develops a methodology for cash based analysis, focusing on past scholarship and publications that deal with cash based analysis. The primary ratios used for performing cash based analysis are introduced, and guidelines for interpreting and using the ratios are treated. The third section focuses on the methodology used and introduces the principle for preparing the survey and analyses the background data of the participants in the study. Also it provides tables and drawings illustrating the research conducted, along with findings and conclusions.

The first cash-basis analysis studies were conducted in the 1960s, showing that the importance of cash-basis analysis was realized before it even became obligatory. The results of the master's thesis survey revealed that over one-half of the participants in the study sensed a need specifically for Estonian-language cash-basis analysis methodology. In Estonia, unfortunately, cash-basis accounting is not used for analysis as it is hard to obtain data for cash-basis analysis and there is little information on the subject in Estonian. Having studied the topic in depth, the author argues that although cash based analysis has been developed and studied internationally for decades, ratios are nevertheless different in many cases. In their respective studies, authors use different forms and formulas for studying the same content. It is important to reach consensus regarding cash ratios as well. Similarly, it is important for cash ratios to be comparable to some other metric; otherwise there is little point in using cash based analysis.

The author proposes to continue developing the field of cash based analysis and focus on analysis and comparison of differences, similarities and results of the accrual and cash-basis approaches. The author believes that accrual ratios are necessary yet new solutions should be found so that analysis of company financial data could be more detailed and transparent. This could be achieved, the author believes, by linking accrual and cash-basis analysis. It would also be useful for Statistics Estonia to use companies' annual reports to find the cash ratio indicators for different sub-sectors of the economy.

VIIDATUD ALLIKAD

- Alver, J., Alver, L. (2011a). Majandusarvestus ja rahandus: Leksikon I. Tallinn: Deebet
- Alver, J., Alver, L. (2011b). Majandusarvestus ja rahandus: Leksikon II. Tallinn: Deebet
- Alver, J., Reinberg, L. (1997). Rahakäibe aruanne. – *Raamatupidamisuudised* nr 4, lk 32–47.
- Alver, J., Reinberg, L. (2002). Juhtimisarvestus. 2. täiend tr. Tallinn: Deebet.
- Alver, J. (1998). Rahakäibe aruande analüüs – *Raamatupidamisuudised* nr 6, lk 13–18.
- Arinović-Barac, Ž. (2011). Predicting Sustainable Financial Performance Using Cash Flow Ratios: a Comparison Between Lda and Ann Method. – *Sarajevo Business & Economics Review*, No. 31, pp. 33–58.
- Atieh, S. H. (2014). Liquidity Analysis Using Cash Flow Ratios as Compared to Traditional Ratios in the Pharmaceutical Sector in Jordan. - *International Journal of Financial Research*, Vol. 5, No. 3, pp. 146-158.
- Barsky, N. P., Catanach, A. H. (2007). Are Your Borrower's Operating Cash Flows Real? – *Commercial Lending Review*, Vol. 3, pp. 3–12.
- Beaver, W. H. (1966). Financial Ratios as predictors of failure. – *Journal of Accounting Research*, Vol. 4, pp. 71–111.
- Bhandari, S. B., Iyer, R. (2013). Predicting business failure using cash flow statement based measures. – *Managerial Finance*, Vol. 39, pp. 667–676.
- Blackstaff, Michael. (2012). Finance for IT Decision Makers – A Practical Handbook (3rd Edition) – 12. Financial Analysis: The Basics. BCS The Chartered Institute for IT.
- Bowen, B., Daley, L. A. (1986). Evidence on the relationships between earnings and various measures of cash flow. – *The Accounting Review*, Vol. 61, No. 4, pp. 713–725.
- Bowen, R. M., Burgstahler, D., Daley, L. A. (1987) The Incremental Information Content of Accrual Versus Cash Flows. – *The Accounting Review*, Vol. 62, No. 4, pp. 723–747.
- Broome, O. W. (2004). Statement of Cash Flows: Time for Change! – *Financial Analysts Journal*, Vol. 60, No. 2, pp. 16–22.

- Carslaw, C. A., Mills, J. R. (1991). Developing ratios for effective cash flow statement analysis. – *Journal of Accountancy*, Vol. 172, No. 5, pp. 63–70.
- Casey, C., Bartczak, N. (1985). Using operating cash-flow to predict financial distress: Some extensions. – *Journal of Accounting Research*, Vol. 23, No. 1, pp. 384–401.
- Davis, O. (2016). Statement of Cash Flows: Issues in Cash Flow Reporting in Estonia. Tallinn University of Technology Department of Accounting. pp. 1-85. (Master Thesis)
- Euroopa Parlamendi ja Nõukogu direktiiv 2011/7/EL. Vastu võetud Euroopa Parlamendi ja Nõukogu poolt 16. veebruaril 2011. – ELT L 48, 23.02.2011, lk 1-10.
- Euroopa Parlamendi ja Nõukogu direktiiv 2013/34/EL. Vastu võetud Euroopa Parlamendi ja Nõukogu poolt 26. juunil 2013. – ELT L 182, 29.06.2013, lk 19-76.
- Faulkenberry, K. Cash Flow Statement Analysis: Purpose, Components, and Format. <http://www.arborinvestmentplanner.com/cash-flow-statement-analysis-purpose-components-and-format/> (14.03.2016)
- Faurescu, F. S. (2010). Study on the Importance of Cash Flow Analysis Based on Rates in the Financial Decision Making Process. – *Economic Sciences Series*, Vol. 2, No. 38, pp. 99–108.
- Figlewicz, R. E., Zeller, T. L. (1991). An analysis of performance, liquidity, coverage, and capital ratios from the statement of cash flows. – *Akron Business and Economic Review*, Vol. 22, No. 1, pp. 64–81.
- Fisher, D. (2011). Cash Doesn't Lie. <http://www.forbes.com/forbes/2011/0718/investing-stocks-under-armour-enron-cash-does-not-lie.html> (06.03.2016)
- Gallinger, G. W., Healey, P. B. (1991). Liquidity Analysis and Management, 2nd ed., Addison-Wesley Publishing Company.
- Giacomino, E., Mielke, D. E. (1993). Cash Flows: Another Approach To Ratio Analysis. – *Journal of Accountancy*, Vol. 175, pp. 55–58.
- Gombola, M. J., Ketz, J. E. (1983). A note on cash flow and classification patterns of financial ratios. – *The Accounting review*, Vol. 58, No. 1, pp. 105–114.
- Haber, J. R. (2004). Accounting Demystified. AMACOM – Book Division of American Management Association.
- Haldma, T., Listra, E., Mullaste, M. (2003). Aastaruande analüüs ja ettevõttesisene aruandlussüsteem. Tallinn: raamatupidaja.ee.
- Haron, N., Yahya, S., Haron, H. (2014). Cash Flow Information and Small Enterprises' Performance. – *International Journal of Organizational Innovation*, Vol. 7, pp. 7–17.

- Hodgson, A., Stevenson-Clarke, P. (2000). Accounting Variables and Stock Returns: The Impact of Leverage. – *Pacific Accounting Review*, Vol. 12, No. 2, pp. 37–64.
- Horrigan, J. O. (1968). A Short History of Financial Ratio Analysis. – *Accounting Review*, Vol. 43, No. 2, pp. 284-294.
- IAS 1 – Presentation of Financial Statements. IFRS Foundation and the IASB.
<http://eifrs.ifrs.org/eifrs/bnstandards/en/2016/ias01.pdf> (15.05.2016)
- IAS 7 – Statement of Cash Flows. IFRS Foundation and the IASB.
<http://eifrs.ifrs.org/eifrs/bnstandards/en/2016/ias07.pdf> (15.05.2016)
- Ibarra, V. C. (2009). Cash Flow Ratios: Tools For Financial Analysis. – *Journal of International Business Research*, Vol. 8, pp. 91–107.
- Jeter, D. C. (2005). Using the Statement of Cash Flows. – *The Commercial Lending Review*, pp. 3–45.
- Jooste, L. (2007). An evaluation of the usefulness of cash flow ratios to predict financial distress. – *Acta Commercii*, Vol. 7, No. 1, pp. 1–13.
- Jun, J. 7 Cash Flow Ratios Every Value Investor Should Know
<http://www.oldschoolvalue.com/blog/valuation-methods/cash-flow-ratios/>
 (13.01.2016)
- Kallejärvi, M. (2011). Finantsolukorra prognoosimise mudelite võrdlevanalüüs Eesti ettevõtetele näitel. EBS Majandusarvestuse ja rahanduse õppetool. 82 lk. (Magistritöö)
- Karotamm, L. (2007). Energiahiiglane Enron Potjomkin Ameerika moodi.
<http://majandus24.postimees.ee/1728781/energiahiiglane-enron-potjomkin-ameerika-moodi>
 (06.03.2016)
- Kirkham, R. (2012). Liquidity Analysis Using Cash Flow Ratios and Traditional Ratios: The Telecommunications Sector in Australia. – *Journal of New Business Ideas & Trends*, Vol. 10, pp. 1–13.
- Late Payment Information Campaign. Euroopa Komisjon.
http://ec.europa.eu/growth/smes/support/late-payment/campaign/index_en.htm
 (05.03.2016)
- Lee, T. A. (1974). Enterprise Income: Survival or Decline and Fall? – *Accounting and Business Research*, Vol. 4, No. 15, pp. 178-192.
- Let's stop business closures caused by late payments. Euroopa Komisjon.
http://europa.eu/rapid/press-release_MEMO-12-742_en.htm?locale=en (05.03.2016)

- Levitt, S. D. (2015). Bagels and Donuts for Sale: A case Study in Profit Maximization. – *Research in Economics*, Accepted Manuscript. <http://dx.doi.org/10.1016/j.rie.2015.11.001> (05.03.2016)
- Lightstone, K., Wilcox, K., Beaubien, L. (2014). Misclassifying cash flows from operations: intentional or not? – *International Journal of Accounting and Information Management*, Vol. 22, No. 1, pp. 18–32.
- Luehlfing, M. S. Cash Flow Analysis and Statement. <http://www.referenceforbusiness.com/management/Bun-Comp/Cash-Flow-Analysis-and-Statement.html> (14.03.2016)
- Megan, O., Hategan, C., Caciuc, L., Cotlet, B. (2009). The Cash-Flow Statement – Between True and Manipulation – *Annals of the University of Petrosani Economics*, Vol. 9, No. 2, pp. 127–136
- Miculeac, M. E. (2012). Analysis and Accounting of Total Cash Flow. – *Annals of the University of Petrosani Economics*, Vol. 12, No. 1, pp. 205–216.
- Mills, J. R., Yamamura, J. H. (1998). The Power of Cash Flow Ratios. – *Journal of Accountancy*, Vol. 186, pp. 53–61.
- Nurnberg, H., Largay, J. A. (1996). More Concerns Over Cash Flow Reporting Under FASB Statement No. 95. – *Accounting Horizons*, Vol. 10, No. 4, pp. 123–136.
- Nurnberg, H., Largay, J. A. (1998). Interest Payments in the Cash Flow Statement – *Accounting Horizons*, Vol. 12, No. 4, pp. 407–418.
- Nurnberg, H. (2003). Income Taxes in the Cash Flow Statement. – *CPA Journal*, Vol. 73, No. 6, pp. 48–54.
- Ohlson, J. A., Aier, J. K. (2009). On the Analysis of Firms Cash Flows. – *Contemporary Accounting Research*, Vol. 26, No. 4, pp. 1091–1114.
- Organisation History. IFRS Foundation and the IASB. <http://www.ifrs.org/About-us/IFRS-Foundation/Pages/Organisation-history.aspx> (13.04.2016)
- Raamatupidamise seadus. Vastu võetud Riigikogus 20. novembril 2002. a – RT I, 2002, 102, 600; RT I, 2009, 19, 116; RT I, 2015, 4.
- Raamatupidamise seadus. Vastu võetud Riigikogus 08. juunil 1994.a – RT I 1994, 48, 790.
- RTJ nr 2 - Nõuded informatsiooni esitlusviisile raamatupidamise aastaaruandes. Vastu võetud Raamatupidamise Toimkonna otsuse alusel 30. detsembril 2002.a - RTL, 2003, 10, 117; RTL 2005, 66, 952; RTL 2007, 16, 257; RTL 2009, 3, 46; RT III 2012, 5.
- Ruland, W. Financial Ratios and Statement Analysis. – *The Blackwell Encyclopedia of Management*, Cooper, C. L.. Blackwell Publishing, Blackwell Reference Online.

- Ryu, K., Jang, S. (2004). Performance Measurement Through Cash Flow Ratios and Traditional Ratios: A Comparison of Commercial and Casino Hotel Companies. – *The Journal of Hospitality Financial Management*, Vol. 12, No. 1, pp. 15-25.
- SFAS No. 95 – Statement of Cash Flows. FASB
http://www.fasb.org/jsp/FASB/Document_C/DocumentPage?cid=1218220128261&acceptedDisclaimer=true (14.04.2016)
- Sharma, D. S., Iselin, E. R. (2003). The decision usefulness of reported cash flow and accrual information in a behavioural field experiment. – *Accounting and Business Research*, Vol. 33, No. 2, pp. 123–135.
- Siegel, J. G., Shim, J. K., Minars, D. (1993). *The Financial Troubleshooter: Spotting and Solving Financial Problems in Your Company*. McGraw-Hill, Inc.
- Sihler, W. W., Crawford, R. D., Davis, H. A. (2004). *Smart Financial Management – The Essential Reference for the Successful Small Business*. AMACOM – Book Division of American Management Association.
- Siimann, P. (2009). Finantsaruannete analüüsimise arengust enne teist maailmasõda. – *Raamatupidamiselt majandusarvestusele II*, Tallinn: Tallinna Raamatutrükikoda, lk 89–92.
- SME IFRS. IFRS Foundation and the IASB.
<http://eifrs.ifrs.org/eifrs/sme/est/EstSMEs.pdf> (15.05.2016)
- Soodla, A. (2011). Kuidas käibekapitali paremini juhtida? – *Liider* nr 1, lk 12.
- Steve, A. (1999). Accrual- vs. Cash-Based Accounting. – *Computerworld*, pp. 52.
- Zarandi, H. M. P., Ghafari, E., Arab, M., Mozdabadi, S. M. T. (2013). Accrual-based accounting system versus cash-based accounting: An empirical study in municipality organization. – *Management Science Letters*, pp. 251–256.
- Toots, A.; Alver, J. (2008). *Dictionary of Accounting Terms: English–Eesti–Français–Deutsch*. Tallinn: Deebet.
- Urbancic, F. R. The Power of Cash Flow Ratios.
<http://www.newaccountantusa.com/thepowerofcashflowratios.pdf> (13.01.2016)
- Õunapuu, L. (2014). Kvalitatiivne ja kvantitatiivne uurimisviis sotsiaalteadustes. Tartu: Tartu Ülikool. http://dspace.ut.ee/bitstream/handle/10062/36419/ounapuu_kvalitatiivne.pdf (23.03.2016)
- Äriregister ning mittetulundusühingute ja sihtasutuste register maakonniti seisuga 01.03.2016. Registrate ja Infosüsteemide keskus.
http://www2.rik.ee/rikstatfailid/failid/tabel.php?url=16_03mk.htm (12.05.2016)

LISAD

Lisa 1. Küsimustik

Lugupeetud küsimustikule vastaja!

Olen Tallinna Tehnikaülikooli II kursuse magistrant. Oma lõputöö raames uurin finantstöötajate teadlikkust rahakäibe aruande ja analüüsi kohta. Minu uurimistöö tulemuslikkus sõltub Teie kogemustest ja teadmistest.

Küsimustiku täitmine on anonüümne ja saadud tulemusi kasutatakse vaid üldistatud järelduste tegemiseks. Küsimustikule vastamine võtab aega kuni 10 minutit.

Täna Teid abi eest uurimuse läbiviimisel!

1. Millise ettevõtlusvormiga on Teie ettevõtte puhul tegemist?

- OÜ
- AS
- Muu (milline?)

2. Teie ettevõtte on ...

- emaettevõtte
- tütarettevõtte
- mitte kumbki

3. Ettevõtte keskmine töötajate arv:

- 1–10
- 11–50
- 51–250
- > 250

Lisa 1 järg

4. Ettevõtte aastane müügitulu (käive) eurodes:

- 1–700 000
- 700 001–8 000 000
- 8 000 001–40 000 000
- > 40 000 000

5. Finantsseisundi hindamiseks kasutate kõige enam ...

- bilanssi
- kasumiaruannet
- rahakäibe aruannet (rahavoogude aruannet)
- omakapitali muutuste aruannet

6. Teie ettevõttes koostatakse rahakäibe aruannet ...

- kord kuus
- kord kvartalis
- kord aastas

7. Teie ettevõttes kasutatakse rahakäibe aruande koostamisel ...

- kaudmeetodit
- otsemeetodit

8. Kas tunnete, et olete rahakäibe aruande kasutamisel/tõlgendamisel kompetentne (oskate selle aruandeinfo põhjal õigel ajal probleeme tuvastada ning operatiivselt reageerida muutustele)?

- Jah
- Ei
- Ma ei kasuta rahakäibe aruande infot.

Lisa 1 järg

9. Kas Teis tekitab arusaamatust, millises rahakäibe aruande osas (põhitegevus, investeerimistegevus, finantseerimistegevus) tuleks kajastada intressid/dividendid/laenud?

Jah

Ei

10. Kas olete kajastanud rahakäibe põhitegevuse kirjet „Muud korrigeerimised”, selleks et rahakäibe aruande kirjed „Kokku rahavood” ning „Raha ja raha ekvivalentide muutus” klapiksid?

Jah

Ei

11. Kas Te olete kokku puutunud kassapõhise analüüsiga (rahakäibe aruande analüüs)?

Jah

Ei

12. Kas Teie arvates on piisavalt informatsiooni kassapõhise analüüsi tegemiseks?

Jah

Ei

13. Kas tunnete vajadust eestikeelse kassapõhise analüüsi metoodika järele?

Jah

Ei

14. Teie suhe seadusemuudatusse kaotada 2017. aastast rahakäibe aruande esitamise nõue mikro- ja väikeettevõtete puhul

Negatiivne 1 2 3 4 5 Positiivne

Lisa 1 järg

15. Kas Te koostate (koostaksite) rahakäibe aruannet ka edaspidi, hoolimata sellest, et vajadus selle koostamiseks kaob?

Jah

Ei

Võib-olla

Jätakuvalt on kohustus esitada rahakäibe aruanne.

16. Kas oskate nimetada vähemalt ühe rahakäibe aruandel põhineva analüütilise suhtarvu?

Jah

Ei

17. Kas oskate nimetada vähemalt ühe bilansil/kasumiaruandel põhineva analüütilise suhtarvu?

Jah (nimetage suhtarv)

Ei

18. Teie vanus aastates?

21–30

31–40

41-50

51–60

61–...

Lisa 1 järg

19. Teie haridustase?

- Gümnaasium
- Rakenduskõrgharidus
- Bakalaureus
- Magister
- Muu (milline?)

20. Teie erialane haridus?

- Majandusarvestus/raamatupidamine
- Ärikorraldus/ärijuhtimine
- Rahandus/finantsjuhtimine
- Juhtimine
- Turundus
- Muu (milline?)

21. Teie finantsalane tööstaaž aastates?

- 1–3
- 4–6
- 7–9
- 10–12
- 13–15
- 16–...